

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM
ZA 3. RAZRED DEVETOGODIŠNJE
OSNOVNE ŠKOLE**

Juni, 2018.

REDNI BROJ	OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	SEDMIČNI BROJ NASTAVNIH SATI	GODIŠNJI BROJ NASTAVNIH SATI
1.	Bosanski jezik i književnost / Hrvatski jezik i književnost/ Srpski jezik i književnost	4	140
2.	Engleski jezik – prvi strani jezik	2	70
3.	Prvi strani jezik**	2	70
4.	Matematika	4	140
5.	Moja okolina	2	70
6.	Muzička kultura	2	70
7.	Likovna kultura	2	70
8.	Tjelesni i zdravstveni odgoj	2 (3)	70 (105)
9.	Informatika	1	35
	UKUPNO:	19 (20)	665 (700)
	Izborni, fakultativni predmet		
10.	Vjeronauka/ Društvo/Kultura/ Religija	1	35
	UKUPNO OPTEREĆENJE UČENIKA:	20 (21)	700 (735)

SADRŽAJ

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/ HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/ SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	3
MATEMATIKA	19
MOJA OKOLINA	29
MUZIČKA/GLAZBENA KULTURA	39
LIKOVNA KULTURA	51
TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ	61

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine(“Službene novine Federacije BiH”, broj 35/5), u skladu sa čl. 24. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju (“ Službene novine Kantona Sarajevo”, broj:23/17 i 33/17) ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izmjene nastavnih programa za osnovnu školu za razrednu nastavu iz predmeta Bosanski jezik i književnost/ Hrvatski jezik i književnost/ Srpski jezik i književnost, Matematika, Moja okolina,Muzička/Glazbena kultura, Likovna kultura i Tjelesni i zdravstveni odgoj u sastavu:

Hajrudin Neradin, prof. razredne nastave
Adisa Suvalija, prof. razredne nastave
Azra Nikšić, prof. razredne nastave
Amra Medar, nast. razredne nastave
Irma Hurić, magistar razredne nastave

**BOSANSKI JEZIK I
KNJIŽEVNOST/ HRVATSKI
JEZIK I KNJIŽEVNOST/ SRPSKI
JEZIK I KNJIŽEVNOST**

(4 časa sedmično – 140 časova godišnje)

NASTAVNI PROGRAM

3. RAZRED

Sarajevo, juni 2018.godine

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

**Predmet: BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/
HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/
SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST**

3. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

**BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST/ HRVATSKI JEZIK I
KNJIŽEVNOST / SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST - III razred**
(4 časa sedmično- 140 časova godišnje)

OBRA ZLOŽENJE

Prema nalogu Ministra za obrazovanja, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Elvira Kazazovića, oformljen je stručni tim učitelja/nastavnika/profesora razredne nastave, koji su izvršili analizu nastavnog programa za I, II, III, IV i V razred devetogodišnje osnovne škole.

Definisana su područja analize (razvojna primjerenost, povezanost i ujednačenost sadržaja i ishoda, logička povezanost različitih predmetnih područja u tematske i druge cjeline), a u analizu su bili uključeni nastavnici koji su realizirali nastavu u I, II, III i IV razredu devetogodišnje osnovne škole, kao i primjeri iz prakse koji argumentuju potrebu za promjenom (dječiji radovi, dokumentacija, planovi i analize nastavnika). Rezultati analiza su bili dopunjeni i fokus grupama sa roditeljima (šta su primijetili da je djeci bilo teško/lako, nerazumljivo, da li se sa nekim sadržajima ne slažu i zašto, šta je bilo uspješno...) te su dati prijedlozi za izmjene, koje je usaglasio stručni tim Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

*Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta **Bosanski jezik i književnost/ Hrvatski jezik i književnost/ Srpski jezik i književnost za treći razred devetogodišnje osnovne škole:***

* Oblast KNJIŽEVNOST:

- *Nastavna jedinica „Trčimo za suncem“, N.K.Hadžić se ne realizuje (realizuje se u drugom razredu);*
- *Nastavna jedinica „Slavuj“, H.K.Andersen se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica „Domovina nije riječ iz spomenara“, Ismet Bekrić se realizuje;*
- *Nastavna jedinica „Bosna“, Nedžad Ibrišimović se ne realizuje.*

* Oblast KULTURA IZRAŽAVANJA:

- *Nastavna jedinica „Prepričavanje na osnovu zajednički sastavljenog plana“ se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica „Pričanje događaja predstavljenog slikom“ se ne realizuje.*

* Oblast MEDIJSKA KULTURA:

- *Nastavna jedinica „Internet kao medij“ se realizuje.*

* Oblast JEZIK:

- *Nastavna jedinica „Abeceda“ se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica „Samoglasnici i suglasnici“ se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica „Vježbe koncentracije u funkciji trajnijeg pamćenja: Od slova u slijedu koji ne daje riječ sastavi riječ: roziver elet, itel,hejims.“ se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica „ Imaš niz riječi. Prepiši samo imenice i glagole. Imenice u žuta polja, a glagole u plava polja“ se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica „ Imaš riječi. Dopiši slovo i dobićeš novu vrstu riječi, sad izostavi slovo i ponovo riječ sa novim značenjem“ se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica „ Izgovor i pisanje glasova č i ć u imenicama za označavanje*

zanimanja“ se ne realizuje;

- Nastavna jedinica „Subjekt i predikat“ se realizuje.

Čitanje i pisanje

Usavršavanje tehnike čitanja :pravilno i izražajno čitanje

Rad na poboljšanju razumijevanja pročitano

Usvajanje štampanih slova ćiriličnog pisma

Ščitavanje, čitanje riječi ,rečenica štampanih ćiriličnim pismom

Čitanje kraćeg teksta štampanog ćiriličnim pismom ,reprodukcija pročitano

Čitanje i interpretacija

književnog teksta Čitalačka štiva

L e k t i r a

Jezik

Rječnik

Gramatika

Pravogovor

Pravopis

Kultura izražavanja

Narativni oblici

Prepričavanje

Medijska kultura

Filmske vrste:Igrani film (film za djecu- glumac,uloga,gluma)

Izražajna sredstva filmske umjetnosti :Filmska slika,zvuk,tišina,muzika

(književno djelo-film,uporedba)

Internet kao medij

ČITANJE I PISANJE			
ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI I ZADACI - OČEKIVANI REZULTATI			
SPOZNAJNO PODRUČJE Znanja, vještine, sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi, vrijednosti, interesi	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
<p>U latiničnom pismu</p> <p>Usredsređenost pažnje na sadržaj prepoznavanje ortografskih znakova i njihove funkcije posebno u glasnom čitanju</p> <p>Mogućnost razumijevanja i reprodukcije</p> <p>Mogućnost uočavanja uporišnih mjesta u tekstu</p> <p>Sposobnost uopštavanja</p> <p>Čitanje rečenica u sebi, razumijevanje smisla</p> <p>Čitanje kraćeg teksta u sebi ,odgovori na postavljena pitanja</p> <ul style="list-style-type: none"> - o toku događaja - likovima - zaključivanje o poruci <p>Čitanje poslovice , objašnjavanje smisla</p> <p>Pisanje pisanih slova latiničnog pisma , pravilno povezivanje u strukturu riječi</p> <p>U ćiriličnom pismu</p> <p>Zna štampana slova ćirilice,ščitava riječi rečenice ,čita.</p> <p>Razumije smisao pročitanog i reprodukuje</p>	<p>Knjiga nije samo poruka,nego i radost,užitak</p> <p>Čitanjem prikupljamo informacije , širimo znanje, poboljšavamo komunikaciju</p> <p>Ne čitamo samo knjige</p> <p>Čitamo tragove, Čitamo misli, Čitamo karte, Prepoznajemo namjere (čitamo), Prepoznajemo osjećanja.</p> <p>Čitamo da bismo razumjeli sebe i svijet oko sebe.</p> <p>Knjige su važne i u sticanju iskustva (Čitamo uputstva, poruke,informacije)</p> <p>Čitamo iz knjiga,sa TV ekrana, plakata, reklamnih panoa, kompjuterskog monitora.</p> <p>Pismo je veoma važno u komunikaciji.</p> <p>Kompjuter ne može zamijeniti naše pisanje.</p> <p>Lijepo pisanje je znak poštovanja,uvažvanja osobe kojoj pišemo.</p> <p>Pismo je dio jezičkog i kulturnog identiteta</p> <p>Važno je znati iskazati misao u usmenoj i pisanoj formi</p>	<p>Kombinuje riječi pokrete radi prenošenja poruke</p> <p>Predstavljaju situacioni kontekst neverbalnim znacima (pogledom izražavam sumnju, strah,nježnost).</p> <p>Izrazom lica pokazuju kako se osjećao lik u priči, kako je izgledao u situaciji:razočarenja, izgubljenosti,ili kad je bio sretan</p> <p>Sastavljanje rečenica od riječi koje su ispremetane,a da rečenica nosi mudrost i da je poticaj za razmišljanje</p> <p>Riječ do riječi – poruka</p> <p>Štampane riječi,rečenice,tekst prepisujemo pisanim slovima</p> <p>Pisanje poruka pisanim slovima</p> <p>Pisanje o iskustvu (nekoliko rečenica) (Desilo mi se; Vidio sam ; Uplašio sam se)</p>	<p>Mogu se usredsrediti na sadržaj,slušati s ciljem da čuju informaciju,priču, pjesmu</p> <p>Rješavaju zadatke tipa: Pročitaj i objasni šta to znači, Pročitaj i dopuni nepotpunu rečenicu, Pročitaj i objasni svojim riječima, Dopiši izostavljene riječi i rečenice, Sastavi rečenice od napisanih riječi, Uspostavi pravilan redosljed riječi u rečenici, Pročitaj i ispričaj šta si pročitao, Pročitaj i kaži šta je izostavljeno u rečenici,priči.</p> <p>Rečenica može zadržati smisao ako u njoj jednu riječ zamijenimo drugom, ili ako izostavimo neke riječi.</p> <p>Razumjeće šta znači čitati s namjerom da dođu do određenih informacija</p> <p>Znaju naći u rječniku riječ,pojam.</p> <p>Znaju u knjizi (analizom sadržaja) doći do tražene stranice,odnosno naslova.</p> <p>Znaju povezati pronađene informacije.</p> <p>Čitaće rado i bez zahtjeva odraslih.</p> <p>U pisanju Znaju slova latinice na razini automatizirane radnje,pišu lijepo.</p> <p>Povezuju slova,a pisanje već ima lični pečat.</p> <p>Usvojili su štampana slova ćiriličnog pisma,ščitavaju,čitaju riječi,rečenice,tekst i razumiju pročitano.</p>

- PROGRAMSKI SADRŽAJI-

Č i t a n j e i p i s a n j e s a d r ž a j a p i s a n i h l a t i n i č n i m p i s m o m

Čitanje naglas i čitanje u sebi

Dalji rad na razvijanju i usavršavanju **tehnike čitanja (pravilnosti, brzine i izražajnosti)**

- Čitanje proznog teksta, priče, bajke
- Čitanje dramskog teksta
- Čitanje poetskog teksta
- Čitanje stripa

- Usvajanje štampanih slova ćirilice i pravilno čitanje riječi i rečenica

Razumijevanje sadržaja štampanih latiničnim pismom i u obimu:

- Razumijevanje sadržaja na razini reprodukcije pročitano
- Razumijevanje na razini uočavanja glavnog događaja, glavnih i sporednih likova
- Razumijevanje na razini uopštavanja i formulisanje podnaslova logičkim cjelinama u književnom tekstu
- Razumijevanje kao rezultat uviđanja uzroka i posljedice , **formulisanje poruke**

Razumijevanje sadržaja štampanih ćiriličnim pismom

- Razumijevanje na razini uočavanja događaja
- Na razini mogućnosti odgovaranja na postavljena pitanja
- Dopunjavanje nepotpunih rečenica
- Mogućnost ilustriranja pročitano

P i s a n j e

Dalji rad na usavršavanju tehnike pisanja

Usavršavanje estetske strane rukopisa

- *Pisanje riječi i rečenica uz ilustrirane sadržaje iz neposredno datog okruženja*
- *Pisanje rečenica o pročitanim sadržajima*
- *Pisanje o sadržajima mašte*
- *Prepisivanje riječi, rečenica, kraćeg teksta*
- *Pisanje po diktatu (diktat s komentarom, objašnjeni diktat, diktat s predusretanjem pogrešaka, izborni diktat, stvaralački diktati, kontrolni diktat)*

ČITANJE I INTERPRETACIJA KNJIŽEVNOG TEKSTA
ODGOJNO – OBRAZOVNI CILJEVI, ZADACI I ISHODI UČENJA

SPOZNAJNO PODRUČJE Znanja, vještine, sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi, vrijednosti, interesi	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
Zapažanje bitnih misli u tekstu	Učenici su svjesniji značaja knjige	Pisanje o pojedinostima iz književnog teksta	Tekst štampan latiničnim pismom čitaće pravilno i izražajno
Izdvajanje rečenica koje upućuju na poruku	Čitamo s ciljem prikupljanja informacija o ljudima i događajima, pojavama i okruženju	Prepisivanje rečenica, karakterističnih kraćih dijelova teksta	Čitaće rado, radi zadovoljstva
Zapažanje međusobne povezanosti rečenica i dijelova teksta	Vjerovanje u važnost osobina	Opis predmeta, likova pojava u prirodi, pretvara u slike, boje crteže, stripove	Razumjeće uputstva: Čitaj brže, sporije, pročitaj u sebi i kaži šta si pročitao, čitaj tako da ti se u glasu prepoznaje nježnost, strogost.
Uočavanje logičkih cjelina u tekstu	- poštenja, - međusobnog uvažavanja	Izmjena toka događaja u priči ilustriranjem	Neka to bude grub glas, čitaj tako da se u glasu osjeća radost, tuga...
Formulisanje podnaslova dijelovima teksta	osobina koje su važne za uspjeh: rad, upornost, saradnja i kooperativnost, samokontrola	Razrješavanje situacije pomoću stripa	Razumjeće poruku i moći će je iskazati u formi kratke rečenice
Izražavanje doživljaja teksta na svoj način	Ponašanje u situacijama neuspjeha	Predstavljanje dominantnih osjećanja bojom	Moći će prepričati tekst na reproduktivnoj razini
Pokazati inventivnost u izboru riječi u prepričavanju	Usklađenost riječi i djela	Crtanje u funkciji razrješavanja konflikta u priči	Moći će u prepričavanju uključiti elemente kreativnosti: promjenom toka događaja u priči (uvođenjem novog lika u priču), promjenom završetka, ili unošenjem elemenata deskripcije (proširivanje teksta)
Uočavanje opisa prirode, lika, pojave u književnom tekstu	Vrijednost, otvorenosti, vedrine, optimizma u životu	Dio teksta zamjenjuje ilustracijom	Moći će samostalno pročitati tekst i odgovoriti na zadatke koji se odnose na
Povezati pjesničku sliku, likovni izraz, muziku	Sposobnost razumijevanja smisla života: živimo da bismo razumjeli smisao, znali doživljavati ljepotu i stvarati lijepo, da doprinesemo razvoju ljudske zajednice i humanijem životu	Ponuđenu ilustraciju stavljamo u kontekst priče	- tok događaja, mjesto i vrijeme, glavni događaj u priči
Iskustvo lika i moje iskustvo	Sila ne vodi ničem i nigdje	Ilustriramo ključne riječi u priči	- osobine glavnih i sporednih likova
Pisanje dijaloga iz teksta s novim obrtima	Razgovorom se mnogo može postići	Neverbalnim znacima Pokazujem dominantno osjećanje lika	- formulirati podnaslov dijelu teksta
Poređenje tekstova	Prijateljstvo je važno		Znaće šta je priča, razlikovati bajku i basnu
(U kojim se tekstovima pojavljuju pozitivni likovi	Mudrost je važna i mogućnost predviđanja posljedica određenog postupka		Znaće šta je pjesma, stih, strofa
U kojim pričama smo upoznali sebične osobe?			Prepoznavaće dramske testove
U kojoj smo priči prepoznali pravdu?			Prepoznaće strip i znati predstaviti dijelove teksta ili događaje i likove stripom
Moja omiljena priča je			

Čitanje i interpretacija književnog teksta / Programski sadržaji /

Priča:

- tok događaja,
- mjesto i vrijeme radnje,
- uočavanje najvažnijih trenutaka u priči

Likovi u priči: Glavni i sporedni

Osobine likova : Osobine likova u priči

Logičke cjeline u priči

Formulisanje podnaslova dijelovima (logičkim cjelinama) teksta

Priča u stripu, dramatizacija priče u stripu

Bajka

- Pjesma

Književnoteorijski pojmovi : (Orijentacione naznake obima i dubine)

Priča – pjesma (prepoznavanje u toku rada i interpretacije na nastavnim satima)

U pričama čitamo o događajima i doživljajima, o životinjama, pisci maštaju i pišu priče. Priču možemo prepričati. Možemo ilustrirati pročitano. Iz priče učimo o životu. U priči najčešće nema natprirodnih bića i čudesnih događanja .

Priča ima sadržaj.

Priča je ispričana određenim redom: ima početak, glavni dio i kraj.

Lik u priči i basni

Postoje glavni i sporedni likovi; O glavnom se liku najviše govori. Priča u nama izaziva **osjećanja.**

Čitajući priču mi doživljavamo radost, tugu, bude nam lijepo, ugodno ili neugodno.

Doživljaj možemo izraziti riječima, pokretom ,crtežom, slikom,zvukom.

Basna je kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje, a ponekad i biljke i predmeti. Basna ima sadržaj i pouku.

Bajka je priča uglavnom namijenjena djeci koja se često bavi nepostojećim i izmišljenim radnjama i likovima kao što su vile i vilenjaci, čarobnjaci, patuljci, vještice i sl.

Pjesma: Pjesmu čitamo, učimo napamet recitujemo. I pjesma u nama izaziva različita osjećanja .

Pjesmu ne prepričavamo.

Igrokaz : U igrokazu likovi razgovaraju na pozornici. Glumci predstavljaju likove **igrom** na pozornici prikazuju tekst. Prava pozornica postoji u pozorištu (kazalištu).

Gledalište, pozornica, publika-gledatelji (objašnjenja u kontekstu dramske radnje i realizacije dramskog teksta).

Književni tekstovi

Alija H.Dubočanin: Želja
Ahmet Hromadžić: Plamena
Luko Paljetak: Rijeka
Jevrejska narodna pjesma: Izgubljeno stado
Ešref Berbić: Čuvar
Bisera Alikadić: Na pijaci
Azra Mulalić: Lastavice
Oton Župančić: Zlatna kantica
Jermenska priča: Čup sa zlatom
Stanislav Femenić: Ratoborni snješko
Rizo Džafić: Skrovište
Zoran Jovanović: Drug
Šimo Ešić: Kako je procvjetala prva visibaba
Šukrija Pandžo: List na putu
Narodna basna: Vrba i trn
Ferida Duraković: Važnost
Fikreta Kenović-Salihović: Asja
Stanko Rakita: Cvjetovi
Ivica Vanja Rorić: Čudesna pjesma
Ismet Bekrić : Domovina nije riječ iz spomenara
Grigor Vitez: Zima se razboljela

L e k t i r a

Nasiha Kapidžić-Hadžić:Pjesme (po izboru)
Šimo Ešić:Vezena torbica
Ahmet Hromadžić: Zelena šuma (Priče:Ledena gora;Prijatelji;Miš vitez)
Stanislav Femenić: Idi pa vidi
Đani Rodari:Telefonske priče

	SPozNAJNO PODRUČJE Znanja, vještine, sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi, vrijednosti, interesi	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
Rječnik	<p>Jačati saznanje o značaja riječi i jezika u komunikaciji i ukupnom učenju</p> <p>Riječ-smisao-poruka Riječ ima mnogo značenja, sasvim određeno značenje ima u rečenici (uočavanje na primjerima)</p>	<p>Poticanje interesa za jezik analizom književnih djela</p> <p>Poticati interes i uticati na saznanje o širokim mogućnostima govornog i pisanog izraza</p> <p>Znanje o jeziku i umijeće pisanja u funkciji razvijanja sposobnosti samostalnog izražavanja</p>	<p>Razumijevanje značaja usmenog i pisanog načina izražavanja</p> <p>Pokušaji usklađivanja izražavanja u usmenoj i pisanoj formi</p>	<p>Vidljiv je i mjerljiv napredak u izražavanju s obzirom na izbor izražajnih sredstava i spretniju upotrebu riječi u usmenom i pismenom izražavanju</p>
Gramatika	<p>Razlikuje imenice i glagole u obimu koji je naznačen u programskim sadržajima</p> <p>Subjekt i predikat u rečenici</p> <p>Prepoznaje gramatički ispravnu od gramatički neispravne rečenice</p> <p>Pravilno artikuliše sve glasove, posebno glasove č, ć, dž, đ, h, te glasovne skupove je i ije u riječima</p>	<p>Subjekt i predikat u rečenici Glagol kao predikat Imenica kao subjekat</p> <p>Poznavanje značenja riječi pomaže u orijentaciji i u drugim područjima: Razumiju pojmove -tekst, djelo -naslov teksta -pisac, pjesnik -dio teksta -sadržaj priče</p>	<p>Postepeno oslobađanje i odvajanje od reproduktivnog pristupa i slobodnije, ličnije izražavanje</p> <p>Poboljšanje koncentracije na bitne elemente sadržaja</p> <p>Razvijanje kulture slušanja sagovornika bez obzira na razlike u jeziku, nivou razvijenosti komunikativnih sposobnosti</p>	<p>Razlikuju pojmove: Imenica (vlastita, zajednička, da li označavaju nešto umanjeno ili uvećano) Glagol-riječi koja označava radnju, stanje ili zbivanje; Prošlo, sadašnje i buduće vrijeme; učenici se samopojmovno upoznaju sa glagolskim vremenima (programske zahtjeve) Prepoznavanje subjekta i predikata u rečenici. Znaju da rečenica može biti izjavna, upitna, uzvična, u potvrdnom ili odričnom obliku</p>
Pravopis	<p>Jasno izgovara riječi Izgovara rečenice jasno i tempom koji obezbjeđuje slušanje i razumijevanje izgovorenog</p> <p>Zna gdje treba napisati veliko slovo</p> <p>Razvijanje jezičkih sposobnosti Razumijevanje upotrebne vrijednosti jezika</p>	<p>Šta je tačka, zarez, upitnik, uzvičnik</p> <p>Znanje daje sigurnost, a sigurnost jača motivaciju za dalje učenje, jača samopoštovanje</p>	<p>Uvažavanje posebnih potreba sagovornika (govorne teškoće, smetnje, oskudan rječnik, sporost u pisanju, crtanju)</p> <p>Pomoć i saradnja u prepoznavanju zahtjeva</p>	<p>Pisaće pravilno riječcu ne i riječcu li uz glagol</p> <p>Poznavaće znakove interpunkcije u obimu koji je Programom predviđen i pravilno ih upotrebljavati u pismenom radu i uvažavati u čitanju</p> <p>Moći će uočiti i ispraviti greške u svom radu</p>

JEZIK - PROGRAMSKI SADRŽAJI

U ovom su području sljedeće cjeline:

- Rječnik
- Gramatika / slovnica
- Pravogovor (ortoepija)
- Pravopis (ortografija)

R j e č n i k

G r a m a t i k a

Vrste riječi:

I m e n i c e

Vlastite i zajedničke

Umanjenice i uvećanice

G l a g o l i (radnja, stanje, zbivanje); Prošlo, sadašnje, buduće vrijeme

Subjekt i predikat

Rečenica: Izjavna , upitna , uzvična

Potvrdna(jesna), odrična(niječna)

Gramatički ispravan red riječi u rečenici (povezivanje riječi, rečenica u smislene cjeline)

Dopuni, promijeni riječ u rečenici da ona ne mijenja smisao, napiši riječi u niz koji ima smisao, složi rečenice prema slijedu događaja)

Pravogovor i pravopis

Veliko i malo slovo

Pisanje imena planina , polja, rijeka

Tačka, upitnik i uzvičnik na kraju izjavne, upitne , uzvične rečenice

Pisanje odrične riječce **ne** uz glagole

Pisanje upitne riječce **li** u upitnim rečenicama

Glasovi i glasovni skupovi: č, ć, dž, h, je, ije u izgovorenim i napisanim riječima

Pravilan izgovor i pisanje glasova č, ć, dž i đ u umanjenicama (čamčić, prozorčić, lončić, ključić, pendžerčić)

KULTURA IZRAŽAVANJA
ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI, ZADACI I OČEKIVANI REZULTATI

SPOZNAJNO PODRUČJE Znanja, vještine, sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi, vrijednosti, interesi	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
<p>- Znaju šta je govor, šta razgovor</p> <p>- Memorisanje teksta i reprodukcija osnovnih informacija i poruka</p> <p>- Prepričavanje teksta na osnovu uopštenih pitanja</p> <p>Prepričavanje teksta s promjenom kraja priče</p> <p>Razumijevanje poruke koju su pročitali</p> <p>Jačanje kompetencije još uvijek elementarnog jezičkog komuniciranja na usmenoj i pisanoj razini</p>	<p>Svjesniji su ljepote jezika govora, komunikacije i uloge vježbanja, čitanja u izgrađivanju kulture usmenog i pisanog izražavanja</p> <p>Uočavaju da je kultura govora sastavni dio opće kulture</p> <p>Naš govor govori o nama (poželjno u govoru, nepoželjno, kontrola izgovorenog)</p> <p>Riječ može ohrabriti, oraspoložiti, može djelovati poticajno, obeshrabriti i uvrijediti)</p> <p>Ispoljavaju interes i želju za učenjem</p> <p>Razlikuju važne i manje važne podatke u informacije</p> <p>Svjesni su razlika u načinima govora</p> <ul style="list-style-type: none"> - pred razredom - pred nepoznatim slušaocima - kada neko drugi govori - kada oni govore <p>Uče o potrebi prilagođavanja govora i ponašanja situaciji (jačina glasa, boja, brzina)</p>	<p>Izbor riječi koje će uljepšati priču</p> <p>Prepisivanje rečenica s unošenjem promjena s obzirom na značenje</p> <p>Promjene usmjerene na stil</p> <p>Kraj priče predstavljamo pantomimom</p> <p>Pokazujem izrazom lica dominantno osjećanje u priči</p>	<p>Govori i piše gramatički tačno /zahtjevi Programa/</p> <p>Piše jasne rečenice i logički ih povezuje u cjelinu teksta</p> <p>Uspješno prepričava tekst na osnovu uopštenih pitanja u usmenoj i pisanoj formi</p> <p>Može prepričati tekst unošenjem elemenata kreativnosti: promjena završetka priče unošenjem elemenata deskripcije.</p> <p>Može opisati situaciju, govoriti o iskustvu na jednostavan način</p> <p>Može povezati sadržaj u cjelinu (vezani tekst) tako da su prepoznatljivi: uvodni dio, glavni i završni dio i da je moguće prepoznati uzrok i posljedicu (koherencija i kohezija)</p> <p>Izoštavanje percepcije</p> <p>Kritički razmišlja i zna misao izraziti u usmenoj i pisanoj formi (Ovo nije dobro jer....., Mislim da je ova poruka veoma mudra zato što....., Ljudi nedovoljno brinu o okolini pa to može štetno za... Objasniću.....)</p> <p>Može kritički promatrati vlastiti pismeni rad i procijeniti: uučiti dobre strane i one koje mogu biti bolje (rukopis mi je dobar, ali imam mnogo grešaka u ....., moja priča ima početak, glavni dio, nema završetka; ovaj je rad bolji od onih prethodnih....</p>

Kultura izražavanja

Programski sadržaji

Kultura izražavanja

Prepričavanje

Prepričavanje na osnovu uopštenih / uopćenih pitanja 2+2+2

Prepričavanje s promjenom kraja priče 2+2+2

Tematika

Sadržaji nastave kulture izražavanja su u neposrednoj stvarnosti i iskustvu
(događaji i doživljaji, predmeti, biljni i životinjski svijet, igra, druženje, rad, stvaralaštvo)

Književni tekstovi

Sadržaji filma, radija i televizije

Sadržaji mašte

MEDIJSKA KULTURA ODGOJNO- OBRAZOVNI CILJEVI,ZADACI I OČEKIVANI REZULTATI			
SPOZNAJNO PODRUČJE Znanja,vještine,sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi,vrijednosti,interesi	PSIHOMOTORIČK O PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
Usvajanje znanja o filmu Percepcija i recepcija Sadržaja filma Razumijevanje igranog filma (i u filmu je uočljiv tok događaja, mjesto i vrijeme radnje, likovi) U književnom tekstu je jezik osnovno sredstvo U filmu slika, riječ, zvuk, tišina Sposobnost razlikovanja filma za djecu i filma za odrasle Glumci tumače uloge. Oni glume u filmu. Šta znači oznaka RP Internet kao medij	Film je veoma privlačan , nudi korisne informacije o ljudimaživotu,prirodi,ali može biti veoma štetan ako ne znamo napraviti izbor Postepeno djelovati na stavove : Nije sve dobro što je privlačno i drago O svemu valja razmisliti Razvijanje pozitivnih stavova prema filmovima koji su umjetnička djela Internet je veoma privlačan , nudi korisne informacije, ali može biti veoma štetan ako ne znamo napraviti izbor pri korištenju informacija	Priču iz čitanke pretvaramo u filmsku priču (ilustriramo slike, dijelimo uloge, igramo pred, razredom) Reprodukcijsnimljenog govora i pokazivanje ilustiranog sadržaja Možemo osmisliti i muziku koja prati prikazivanje Poređenje likova iz književnih tekstova i likova iz filmskih priča	Učenici će znati da je igrani film priča koja ima svoj tok. Filmsku sliku prate: muzika,zvuk,tišina . Uloge tumače glumci . Likovi u filmskoj priči mogu biti dobri, hrabri, pošteni, ali i loši, kukavice , prevaranti, baš kao i u priči, baš kao i u životu Moći će govoriti o toku događaja, kritički govoriti o likovima Znaju zašto postoji napomena pred projekciju: RODITELJSKA PAŽNJA Šta to znači? Koje i kakve sadržaje djeca ne smiju gledati? Zašto ? Imaće toliko snage da kažu sebi: «Neću gledati taj film. Bolje je da uradim zadaću,ili da pročitam koju stranicu,ili da to vrijeme posvetim igri,druženju..»

Medijska kultura

Programski sadržaji

Filmske vrste:Igrani film (film za djecu- glumac, uloga, gluma)
 Izražajna sredstva filmske umjetnosti:Filmska slika,zvuk,tišina,muzika
 (književno djelo-film,usporedba)
 Internet kao medij

U FUNKCIJI REALIZACIJE PROGRAMSKIH SADRŽAJA I OSTVARIVANJA POSTAVLJENIH ODGOJNO-OBRAZOVNIH CILJEVA I ZADATAKA SU:			
Specifične metode i postupci i oblici rada	Oblici jezičke komunikacije	Komunikacijski postupci	Estetske aktivnosti, sadržaji i sredstva
<p>U čitanju i pisanju: grupna i monografska obrada štampanih slova ćirilice i pisma (drugo polugodište)</p> <p>Ščitavanje Čitanje Analiza na reproduktivnoj razini Analiza usmjerena na kreativnu produkciju</p> <p>Globalna i detaljna analiza ,upoređivanje Jezička i stilaska analiza Etička analiza Analiza likova Gramatička analiza</p> <p>Induktivni i deduktivnu metod Heuristički metod Rješavanje problema</p> <p>Grupni oblika rada Rad u parovima Frontalni rad Individualni rad Individualiziranirad Igraonice –maštaonice Igraonice-radionice Igraonice- pričaonice</p> <p>Individualni programi u učionici za sve</p>	<p>Aktivnosti RECEPCIJE</p> <p>Pretpostavke: Tišina i usredsređenost pažnje prema izvoru informacija</p> <p>Aktivnosti PRODUKCIJE</p> <p>/Usmene/pismene/</p> <p>Pretpostavke:</p> <p>Aдекватna motivacija Poznavanje sadržaja Posjedovanje adekvatnog leksičkog bogatstva</p> <p>INTERAKCIJA</p> <p>Uzajamno djelovanje učesnika koji koriste produkciju i interakciju Razmjena informacija Pretpostavke :</p> <p>Pažljivo slušanje Međusobno uvažavanje Mogućnost anticipacije (predviđanja)reakcije</p> <p>MEDIJACIJA (Usmena /pismena / Istovremeno prisustvo recepcije i produkcije u funkciji prenošenja informacije nekom trećem licu (prepričavanjem teksta učenik je posrednik između teksta i onog kome prepričava;</p> <p>Pretpostavke: Poznavanje sadržaja Posjedovanje adekvatne terminologije Sposobnost selekcije sadržaja po važnosti</p>	<p>Posmatranje Slušanje Doživljavanje Izražavanje</p> <p>Govorne igre u funkciji brzine mišljenja i reagovanja</p> <p>Neverbalno i verbalno</p> <p>Riječ i pokret,gest,mimika</p> <p>Pokreti i radnje,značenje</p> <p>Na osnovu glasa prepoznajemo osjećanja Mašta kao komunikacija Ljepota nam govori s ljepotom razgovaramo (cvijet na kamenu, cvijet na livadi, ubrani cvijet; drvo u šumi, drvo u gradskoj vrevi ... Rijeka moru govori)</p> <p>Igre riječi</p> <p>Pišemo reklame, oglase (obične, duhovite)</p> <p>Upozorenje koa komunikacija</p> <p>Slušamo glasove u prirodi i oponašamo</p>	<p>Slike događaja, predmeta, bića, pojava</p> <p>Čitanje, recitovanje, pjevanje</p> <p>Igranje uloga</p> <p>Čitanje prepričavanje</p> <p>Opisivanje</p> <p>Slikanje</p> <p>Kreativno pisanje</p> <p>Sadržaji : priče, bajke, basne, naučno-popularni tekstovi, uspavanke, stripovi</p> <p>Filmovi u funkciji razvijanja estetskog senzibiliteta</p> <p>Dramski tekst i interakcija</p> <p>Sredstva: Govor Likovni sadržaji Gluma Muzika Pokret</p>

Didaktičko-metodičke napomene

U prvom i drugom razredu učenici su usvojili štampana i pisana slova latinice, čitanje i pisanje. Treba nastaviti rad na usavršavanju kvaliteta čitanja (pravilno čitanje , čitanje brzinom koja odgovara karakteristikama teksta , unošenje elemenata izražajnosti), čitanje s razumijevanjem, kritičko čitanje i uočavanje uporišnih mjesta. Vježbati čitanje naglas i čitanje u sebi.

U pisanju latiničnim pismom treba realizirati vježbe primjerene učenicima III razreda koje su navedene uz programske sadržaje. Raditi na estetskoj strani rukopisa i istovremeno ne zaboraviti da u trećem razredu učenički rukopis počinje poprimiti obilježje njegove osobnosti.

U prvom polugodištu usvajaju štampana slova ćirilice, ščitavaju i čitaju. Prestaje potreba oponašanja tuđeg pisanja. Dijete formira vlastiti i prepoznatljiv rukopis.

Isto se dešava i sa drugim aktivnostima. Učenici čitaju, pa su samim tim samostalniji u učenju. Tek će samostalna komunikacija s tekstom uticati na emocionalno otvaranje učenika prema knjizi i prihvatanje knjige srcem. To je presudno u razvoju čitalačke samostalnosti i otvorenosti prema knjizi.

U interpretaciji književnog teksta još je uvijek u prvom planu doživljaj književnog djela, uočavanje i izražavanje onih elemenata koji su učeniku III razreda, s obzirom na ukupne karakteristike, najbliži: događaj, tok radnje , upečatljiva mjesta , likovi i njihove karakteristike. Postepeno ih počinjemo navikavati na uopštavanja, pa određujemo i podnaslove dijelovima teksta. To je istovremeno priprema za sate kulture izražavanja. Još uvijek učenike ne treba opteretiti složenijim pojmovima. **Neka čitaju ičitaju.** Čitanje će ih obogatiti, pa će kasnije i pojmove bez teškoća razumjeti. Moramo čekati vrijeme i spremnost učenika (u psihološkom smislu) za recepciju sadržaja koji su suviše uopšteni.

Sadržaji nastave maternjeg jezika, posebno sadržaji kulture izražavanja morali bi biti u funkciji doživljavanja bogatstva i ljepote ljudskog govora. Nastavnik im to pokazuje i vlastitim govorom, demonstrira nijanse u tonu, jačini i boji glasa, rečeničnim ritmom i intonacijom, a ukupan uspjeh posmatra samo u kontekstu promjena na planu komunikacije shvaćene u najširem značenju riječi.

Nastava maternjeg jezika je u funkciji razvoja opštih sposobnosti, svijesti o jeziku i kulturi . To je moguće postići jasnim određenjem ciljeva i posredstvom sadržaja koji su povezani sa sadržajima drugih nastavnih predmeta.

Evo i primjera moguće podjele nastavnih sati po područjima, s tim da nastavnik ima slobodu da u procesu planiranja, na osnovu procjene potreba njegovog odjeljenja, odstupi od ovog modela.

Čitanje i pisanje / 45/

Usavršavanje tehnike čitanja :pravilno i izražajno čitanje
Rad na poboljšanju razumijevanja pročitano
Usvajanje štampanih slova ćirilice pisma
Ščitavanje, čitanje riječi, rečenica štampanih ćirilicnim pismo. Čitanje kraćeg teksta štampanog ćirilicnim pismom

Čitanje i interpretacija / 45 / književnog teksta

Čitanačka štiva 32
Lektira 13

Jezik / 30 /

Rječnik
Gramatika
Pravogovor
Pravopis

Kultura izražavanja /12/

Narativni oblici
Prepričavanje (12)

Medijska kultura / 8 /

Filmske vrste: Igrani film (film za djecu- Glumac, uloga, gluma)
Izražajna sredstva filmske umjetnosti: Filmska slika, zvuk, tišina, muzika
(književno djelo-film, usporedba)
Internet kao medij

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

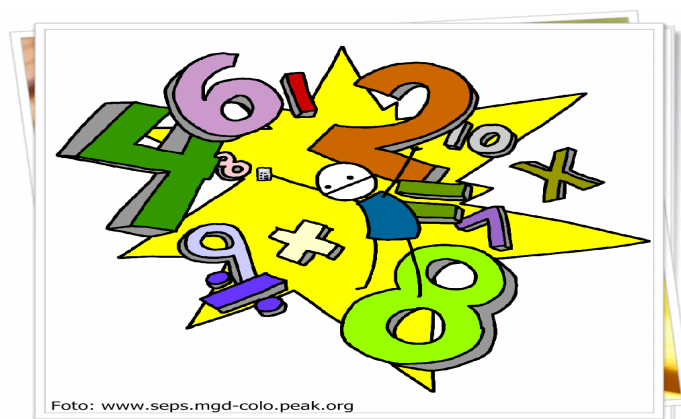

Foto: www.seps.mgd-colo.peak.org

Predmet: MATEMATIKA
3. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

MATEMATIKA – III RAZRED

(4 časa sedmično- 140 časova godišnje)

OBRAZLOŽENJE

Prema nalogu Ministra za obrazovanja, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Elvira Kazazovića, formiran je stručni tim učitelja/nastavnika/profesora razredne nastave, koji su izvršili analizu nastavnog programa za I, II, III, IV i V razred devetogodišnje osnovne škole.

Definisana su područja analize (razvojna primjerenost, povezanost i ujednačenost sadržaja i ishoda, logička povezanost različitih predmetnih područja u tematske i druge cjeline), a u analizu su bili uključeni nastavnici koji su realizirali nastavu u I, II, III i IV razredu devetogodišnje osnovne škole, kao i primjeri iz prakse koji argumentuju potrebu za promjenom (dječiji radovi, dokumentacija, planovi i analize nastavnika). Rezultati analiza su bili dopunjeni i fokus grupama sa roditeljima (šta su primijetili da je djeci bilo teško/lako, nerazumljivo, da li se sa nekim sadržajima ne slažu i zašto, šta je bilo uspješno...) te su dati prijedlozi za izmjene, koje je usaglasio stručni tim Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta MATEMATIKA za treći razred devetogodišnje osnovne škole:

- *Nastavna jedinica “Sabiranje duži” se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica “ Oduzimanje duži” se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica “ Ugao/ kut” se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica“ Polovine, trećine, četvrtine, petine i desetine broja kao količnici dijeljenja brojem redom brojevima 2, 3, 4 , 5 i 10” se ne realizuje .*

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI / ISHODI UČENJA
Znanje	Sticanje znanja: <ul style="list-style-type: none"> - upotreba simbola - predstavljanje prirodnih brojeva do 100 na brojevnoj pravoj - povezivanje broja i skupa - formiranje brojnog niza do 100 - osnovne računske operacije u skupu brojeva do 100 - usvajanje osnovnih mjera i mjernih jedinica, upoznavanje njihovih međusobnih odnosa - crtanje i označavanje osnovnih geometrijskih figura (prava, poluprava, duž...) 	Učenici bi trebali znati: <ul style="list-style-type: none"> - koristiti matematički jezik i simbole za osnovne matematičke operacije u skupu brojeva do 100 - rješavati složenije tekstualne zadatke - uočiti vezu i redoslijed između osnovnih računskih operacija i vršiti provjeru jedne operacije pomoću druge - mjeriti, upoređivati i procjenjivati pomoću jedinica za dužinu, masu, vrijeme...
Sposobnosti i vještine	Razvijanje: <ul style="list-style-type: none"> - logičkog i kritičkog mišljenja - sposobnosti kritičkog vrednovanja vlastitih rezultata i njihovo uspoređivanje sa rezultatima drugih - sposobnosti predviđanja, mjerenja, uspoređivanja i procjenjivanja 	<ul style="list-style-type: none"> - da uz pomoć nastavnika procjenjuje, upoređuje i u jednostavnim situacijama donosi zaključke - koristi kreativnost i maštu za rješavanje njima primjerenih problema - koristiti jednostavni matematički jezik za saopštavanje ideja
Vrijednosti i stavovi	Razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova: <ul style="list-style-type: none"> - prema sebi samom - prema drugima - prema okolini - prema učenju 	<ul style="list-style-type: none"> - pokazivati više samopouzdanja i odgovornosti - poštovati različite stavove - prepoznati ulogu i značaj matematike u svakodnevnom životu

PROGRAMSKI SADRŽAJI

PROGRAMSKA STRUKTURA PREDMETNIH PODRUČJA

1. Sabiranje i oduzimanje do 100
  2. Ravne i zakrivljene plohe (površni) likovi, linije (crte)
  3. Množenje i dijeljenje do 100
  4. Mjerenje, uspoređivanje i procjenjivanje
-

1. Sabiranje i oduzimanje do 100

- Sabiranje i oduzimanje brojeva unutar desetica (oblici kao: $50+4$, $54-4$, $73+4$, $77-4$)
- Upoznavanje relacija $\leq$ i $\geq$
- Sabiranja brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka manji od 10 ($\mathbf{ab+cd}$, $\mathbf{b+d}<10$) i odgovarajuća oduzimanja
- Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka jednak 10 i odgovarajuća oduzimanja.
- Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka veći od 10 i odgovarajuća oduzimanja.
- Sabiranje više sabiraka. Zagrade
- Oduzimanje više brojeva. Zagrade.
- Veza sabiranja i oduzimanja
- Zadaci sa dvije operacije
- Brojevni izrazi. Rješavanje jednostavnijih jednačina.
- Izračunavanje nepoznatog sabirka.
- Izračunavanje nepoznatog umanjenika.
- Izračunavanje nepoznatog umanjioca.
- Jednostavniji tekstualni (problemski) zadaci.
- Redni brojevi do 100
- Parni i neparni brojevi do 100.
- Stotice prve hiljade

2. Ravne i zakrivljene plohe (površni), likovi i linije (crte)

- Prava (pravac), poluprava, duž– crtanje i obilježavanje
- Crtanje paralelnih i okomitih pravih.
- Uspoređivanje duži. Podudarne duži.
- Crtanje likova oblika trougla (trokuta), kvadrata, pravougaonika (pravokutnika), kružnice i kruga

3. Množenje i dijeljenje do 100

- Množenje kao sabiranje jednakih sabiraka.
- Znak «•» (puta). Množitelj, množenik (množenje broja i množenje brojem) i produkt (proizvod).
- Faktori ili činioči.
- Množenje brojeva (i množenje brojem) prve desetice.
- Tablica množenja.
- Broj 1 i broj 0 kao faktori množenja.
- Osobine proizvoda: zamjena mjesta faktora (komutativnost i asocijativnost)
- - Pisanje dvocifrenog broja u obliku $a \bullet 10 + b$
- Djeljenik (broj koji se dijeli), djelitelj (broj kojim se dijeli), količnik (rezultat dijeljenja).
- Dijeljenje brojevima prve desetice.
- Količnik čiji je djeljenik broj 0.
- Količnik čiji je djelitelj broj 1. (Dijeljenje nulom nema smisla)
- Tablica dijeljenja.
- Veza množenja i dijeljenja.
- Množenje zbira i dijeljenje zbira.
- Osobine dijeljenja: distributivnost.
- Vantablična množenja i vantablična dijeljenja ($30:2$, $15 \cdot 2$).
- Rješavanje jednačina oblika $3 \bullet X = 18$, $X \bullet 4 = 24$, $45 : X = 5$, $X : 9 = 8$
- Računske operacije prvog i računске operacije drugog reda. Red računanja u izrazima sa više računskih operacija. Upotreba zagrada.

4. Mjerenje, upoređivanje i procjenjivanje

- Mjerenje dužine. Jedinice za dužinu. (1m, 1 dm, 1 cm)
- Mjerenje mase. Jedinice za masu (1kg, 1 dag, 1 g)
- Jedinice za tečnost (1 l, 1 dl)
- Jedinice za vrijeme (godina, mjesec, tjedan, dan, sat, minuta)
- Jedinice za novac (KM, KF)

MATEMATIKA ZA III RAZRED DEVETOGODIŠNJEG OBRAZOVANJA

SADRŽAJI	ZNANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
<p>I Sabiranje i oduzimanje do 100</p> <ul style="list-style-type: none"> - Upoznavanje relacija $\leq$ i $\geq$ - Sabiranja brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka manji od 10 ($ab+cd, b+d<10$) i odgovarajuća oduzimanja - Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka jednak 10 i odgovarajuća oduzimanja. - Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka veći od 10 i odgovarajuća oduzimanja. - Sabiranje više sabiraka. Zagrade - Oduzimanje više brojeva. Zagrade. - Veza sabiranja i oduzimanja - Zadaci sa dvije operacije - Brojevi izrazi. Rješavanje jednostavnijih jednačina. - Izračunavanje nepoznatog sabirka. - Izračunavanje nepoznatog umanjioica. - Jednostavniji tekstualni (problemski) zadaci. - Redni brojevi do 100 - Parni i neparni brojevi do 100. - Stotice prve hiljade. - Rimski brojevi XI-C 	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznaju, zapisuju, čitaju i poredе brojeve do 100 - Sabiraju i oduzimaju usmeno i pismeno sa i bez prelaza do 100 - Rješavaju jednostavne jednačine i tekstualne zadatke do 100 - Rješavaju jednostavnije nejednačine - Koriste redne brojeve do 100 - Koriste jednostavne tabele - Interpretiraju (pravilno) jednostavnije grafikone - Koriste matematički jezik, rješavaju matematičke i logičke zadatke - Čitaju, zapisuju, upoređuju stotice prve hiljade 	<ul style="list-style-type: none"> - Sposobnost korištenja matematičkog jezika i simbola - Sposobnost primjene matematičkih znanja u svakodnevnom životu - Samostalno i timsko formulisanje zaključaka - Razvijanje logičke sposobnosti kroz igru i rješavanje matematičkih problema - Sposobnost za razmjenu informacija, rezultata i iskustava sa drugovima/ cama i nastavnikom - Sposobnost kritičkog vrednovanja vlastitih rezultata i upoređivanje sa rezultatima drugih (par, grupa, razred...) 	<ul style="list-style-type: none"> - Osposobljeni su za samostalan rad, rad u parovima, malim i velikim grupama - Pokazuju smisao, želju, interes i odvažnost za otkrivanje i istraživanje novog i nepoznatog - Pokazuju zainteresovanost prilikom upoznavanja novih pojmova i proširivanja matematičkog znanja - Pokazuju interes za učestvovanje u matematičkim-kolektivnim igrama - Rješavaju probleme kroz igru i zabavu poštujući pravila - Vrednuju lične i stavovedrugih - Razvijanju pozitivne stavove, ponašanja za rad i igru 	<ul style="list-style-type: none"> - Učestvuju u svim etapama i oblicima rada (grupa, tim, par) - Aktivno sudjeluju u matematičkim igrama i primjenjuju ranije stečena znanja i iskustva - Čitaju i zapisuju brojeve do 100 - Predstavljaju odnose među brojevima koristeći matematičke znake - Identifikuju prethodnika i sljedbenika zadanog broja - Pri računanju zbira koriste zamjenu mjesta sabiraka (osobina komutativnosti zbira) - Koriste simbole za računске operacije - Sabiraju i oduzimaju u skupu brojeva do 100 - Predviđaju približan rezultat operacija - Rješavaju probleme korištenjem sabiranja i oduzimanja - Računaju na različite načine, verikalno i horizontalno, pomoću brojne ose - Koriste jednostavne grafikone i interpretiraju ih - Imenuju i zapisuju redne brojeve do 100 - Čitaju, zapisuju i upoređuju stotice prve hiljade 	<ul style="list-style-type: none"> - Sadržaje Nastavnog programa utvrđuje prema interesima i posobnostima učenika i prilagođava zahtjeve postavljene programom kako bi isti bio uspješno ostvaren - Stavlja naglasak na razumijevanje osnovnih matematičkih pojmova - Pomaže djeci da poboljšaju izražavanje svojih matematičkih ideja i zapažanja - Prilagođava nastavu svakom učeniku pojedinačno - Primjenjuje pristupe i postupke kojima se uvažava stepen razvoja djeteta - Pomaže djeci da kritički sagledaju ono što su naučili - Tematski povezuje nastavne sadržaje unutar Nastavnog plana i programa - Uključuje matematiku u druge nastavne oblasti

<p>II Ravne i zakrivljene plohe (površni), likovi i linije (crte)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prava (pravac), poluprava, duž– crtanje i obilježavanje - Crtanje paralelnih i okomitih pravih. - Upoređivanje duži. Podudarne duži. - Crtanje likova oblika trougla (trokuta), kvadrata, pravougaonika (pravokutnika), kružnice i kruga. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapažaju i imenuju ravne i zakrivljene površine i klasificiraju ih - Prepoznaju i imenuju pojmove: prava, poluprava, duž, kružnica i krug - Konstruišu pravougaonik, kvadrat, trokut i kružnicu - Razlikuju kružnicu i krug - Samostalno uočavaju, definišu, razlikuju linije i konstruišu ih - Crtaju pravu i polpravu - Konstruišu duži i matematički ih označavaju - Predviđaju, procjenjuju i upoređuju rezultate mjerenja - Vršeprecizna mjerenja geometrijskim priborom, zapisuju i predstavljaju rezultate - Rješavaju geometrijske zadatke i probleme - Vrednuju rezultate cjelokupnog rada 	<ul style="list-style-type: none"> - Sposobnost uočavanja razlika između paralelnih i okomitih pravih - Uočavanje likova oblika trougla, kvadrata, pravougaonika i kruga u okruženju 	<ul style="list-style-type: none"> - Osposobljeni su za samostalan rad, rad u parovima, malim i velikim grupama - Pokazuju smisao, želju, interes i odvažnost za otkrivanje i istraživanje novog i nepoznatog - Sposobnost pravilnog korištenja geometrijskog pribora - Rješavaju probleme kroz igru i zabavu poštujući pravila 	<ul style="list-style-type: none"> - Putem dvaju čula osjećaju odnose granice/ivice i regije/ područja, linije, površine i prostora - Samostalno crtaju paralelne i okomite pravce koristeći geometrijski pribor - Konstruiraju likove oblika trougla, kvadrata, pravougaonika i kruga 	<p>Pomaže učenicima da nauče pravilno koristiti geometrijski pribor pri crtanju i konstruiranju geometrijskih likova oblika trokuta, kvadrata, pravougaonika i kruga</p>
<p>III Množenje i dijeljenje do 100</p> <ul style="list-style-type: none"> - Množenje kao sabiranje jednakih sabiraka. - Znak «•» (puta). Množitelj, množenik (množenje broja i množenje brojem) i produkt (proizvod). - Faktori ili činiooci. - Množenje brojeva (i množenje brojem) prve desetice. - Tablica množenja. - Broj 1 i broj 0 kao faktori množenja. - Osobine proizvoda: 	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznaju znak “•” kao oznaku za množenje i znak “:” kao oznaku za dijeljenje - Znaju množiti i dijeliti u skupu brojeva do 100 - Usvojili su tablicu množenja i dijeljenja do nivoa automatizma - Rješavaju jednostavnije jednačine i nejednačine - Samostalno sastavljaju i rješavaju jednostavne matematičke probleme putem jednačina i nejednačina 	<ul style="list-style-type: none"> - Sposobnost međusobnog povezivanja i korištenja osnovnih računskih operacija do nivoa automatizma - Sposobnost razlikovanja značenja termina “jednakost” i “jednačina” kao i “nejednakost” i “nejednačina”. 	<ul style="list-style-type: none"> - Učestvuju u sastavljanju i rješavanju matematičkih zadataka iz svakodnevnog života - Množe i dijele u skupu brojeva do 100 - Rješavaju probleme kroz igru i zabavu poštujući pravila 	<ul style="list-style-type: none"> - Vršepripremljene radnje za osnovne operacije - Sastavljaju i rastavljaju brojeve - Dovode u vezu odnose između brojeva i operacija - Brojne serije izražavaju verbalno i simbolički - Interpretiraju operacije kroz transformacije - Koriste strelice, grafikone, tabele, simbole za operacije i brojne relacije - Pravilno interpretiraju grafikone i tabele - Koriste množenje i dijeljenje u svakodnevnim radnjama i situacijama 	<ul style="list-style-type: none"> - Sadržaje Nastavnog programa utvrđuje prema interesima i posobnostima učenika i prilagođava zahtjeve postavljene programom kako bi isti bio uspješno ostvaren - Stavlja naglasak na razumijevanje osnovnih matematičkih pojmova - Pomaže djeci da poboljšaju izražavanje svojih matematičkih ideja i zapažanja - Tematski povezuje

<p>zamjena mjesta faktora (komutativnost i asocijativnost)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pisanje dvocifrenog broja u obliku $a \cdot 10 + b$ - Djeljenik (broj koji se dijeli), djelitelj (broj kojim se dijeli), količnik (rezultat dijeljenja). - Dijeljenje brojevima prve desetice. - Količnik čiji je djeljenik broj 0. - Količnik čiji je djelitelj broj 1. (Dijeljenje nulom nema smisla) - Tablica dijeljenja. - Veza množenja i dijeljenja. - Množenje zbira i dijeljenje zbira. - Osobine dijeljenja: distributivnost. - Rješavanje jednačina oblika $3 \cdot X = 18$, $X \cdot 4 = 24$, $45 : X = 5$, $X : 9 = 8$ - Računske operacije prvog i računске operacije drugog reda. Red računanja u izrazima sa više računskih operacija. - Upotreba zagrada. 	<p>-Osposobljeni su za rješavanje matematičkih zadataka sa više računskih operacija, sa i bez upotrebe zagrada.</p>			<ul style="list-style-type: none"> - Istražuju različite načine množenja i dijeljenja - Dijele na jednake dijelove - Predviđaju približan rezultat - Vrednuju rezultate 	<p>nastavne sadržaje unutar Nastavnog plana i programa</p>
<p>IV Mjerenje, upoređivanje i procjenjivanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mjerenje dužine. Jedinice za dužinu. (1m, 1 dm, 1 cm) - Mjerenje mase. Jedinice za masu (1kg, 1 dag, 1 g) - Jedinice za tečnost (1 l, 1 dl) - Jedinice za vrijeme 	<ul style="list-style-type: none"> - Mjere uz korištenje dogovorenih jedinica i sprava; tačno izražavaju rezultate mjerenja - Predviđaju rezultate mjerenja i provjeravaju rješenja zadataka u kojima se koriste mjerne jedinice - Koriste standardne 	<p>- Sposobnost samostalnog mjerenja i zapisivanja rezultata</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pokazuju zainteresovanost prilikom upoznavanja novih pojmova i proširivanja matematičkog znanja - Pokazuju interes za učestvovanje u matematičkim-kolektivnim igrama - Rješavaju probleme kroz igru i zabavu poštujući 	<ul style="list-style-type: none"> - Poduzimaju mjerenja i predviđaju rezultate - Koriste instrumente za mjerenje - Mjere koristeći se mjernim jedinicama - Izražavaju rezultate mjerenja - Koriste standardne jedinice za mjerenje dužine, mase, mase, volumena tečnosti, vremena i novca - Koriste mjerenje za rješavanje 	<p>- Mjerenje, upoređivanje i procjenjivanje objašnjavaju djeci koristeći što više primjera i očiglednih sredstava iz okruženja</p>

<p>(godina, mjesec, tjedan, dan, sat, minuta)</p> <p>- Jedinice za novac (KM, KF)</p>	<p>jedinice za dužinu, masu, volumen, vrijeme i novac u svakodnevnom životu</p> <p>- Znaju zapisati veličine za mjerenje mase, volumena tečnosti, vremena i novca u obliku:</p> <p>1,5kg = 1 kg 500 g 1,5l = 1l 5 dl 1,5h = 1h 30min 1,5 m = 1m 5 dm</p>		<p>pravila</p>	<p>problema</p> <ul style="list-style-type: none"> - Logički zaključuju i računaju - Prikupljaju podatke iz stvarnih situacija - Vrednuju rezultate mjerenja - Koriste kreativne postupke za rješavanje svakodnevnih problema i objašnjavaju poduzete postupke - Pripremaju didaktički materijal - Samostalno smišljaju zadatke 	
---	---	--	----------------	---	--

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE za III razred devetogodišnje osnovne škole

Za uspješno savladavanje programskih sadržaja u nastavi matematike trećeg razreda devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja neophodno je napraviti uspješan spoj tradicionalnih i savremenih oblika i metoda rada. Pri tome je značajno da se vodi računa o spoznajnim mogućnostima učenika, o sposobnosti shvatanja i razumijevanja matematičkih zakonitosti, te o interesima i optimalnim igrovnim metodama kojima će se apstraktni pojmovi i činjenice približiti učeničkim spoznajnim mogućnostima.

- Ravnopravno zastupiti tri pristupa: skupovni, brojevni i perceptivno-predodžbeni (korištenje brojevnih slika) kod predstavljanja brojeva.
- Približiti sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka manji od 10 ($ab+cd$, $b+d<10$). Na primjer $23+34$, $3+4<10$
- Objasniti sabiranje i oduzimanje s prelazom različitim metodama
- Kroz poučavanje i učenje brojeva, a naročito množenja i dijeljenja, insistirati na razumijevanju a tek kasnije na zapamćivanju.
- Produbljivanje i proširivanje pojma brojeva do 100, te stotica do 1000
- U geometrijskim sadržajima učenika dovesti na nivo prepoznavanja, poimanja, imenovanja i označavanja (prava, duž, ugao, kružnica...).
- Primjenjivati didaktički materijal s ciljem boljeg razumijevanja određenih matematičkih radnji.
- Kroz različite oblike rada poticati i razvijati samostalnost, kooperativnost, kreativnost i istraživački duh.
- Prikupljanje didaktičkog materijala iz okoline i njegova primjena u adekvatnim situacijama.
- Ukazivati na oblike, slike i primjere predmeta u bližoj okolini.
- Nastojati uspostaviti što tješnju korelaciju unutar samog predmeta a i sa drugim predmetima

Pomenute programske zahtjeve realizirati kroz sva tri postupka: skupovni, brojevni i perceptivno-predodžbeni.

- Uz pomoć brojevne linije omogućiti očiglednost nizanja i niza brojeva prve stotine i stotica prve hiljade

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: MOJA OKOLINA

3. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

MOJA OKOLINA - III RAZRED

(2 časa sedmično- 70 časova godišnje)

OBRA ZLOŽENJE

Prema nalogu Ministra za obrazovanja, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Elvira Kazazovića, oformljen je stručni tim učitelja/nastavnika/profesora razredne nastave, koji su izvršili analizu nastavnog programa za I, II, III, IV i V razred devetogodišnje osnovne škole.

Definisana su područja analize (razvojna primjerenost, povezanost i ujednačenost sadržaja i ishoda, logička povezanost različitih predmetnih područja u tematske i druge cjeline), a u analizu su bili uključeni nastavnici koji su realizirali nastavu u I, II, III i IV razredu devetogodišnje osnovne škole, kao i primjeri iz prakse koji argumentuju potrebu za promjenom (dječiji radovi, dokumentacija, planovi i analize nastavnika). Rezultati analiza su bili dopunjeni i fokus grupama sa roditeljima (šta su primijetili da je djeci bilo teško/lako, nerazumljivo, da li se sa nekim sadržajima ne slažu i zašto, šta je bilo uspješno...) te su dati prijedlozi za izmjene, koje je usaglasio stručni tim Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta MOJA OKOLINA za treći razred devetogodišnje osnovne škole:

- *Nastavna tema : » Značaj biljaka za ishranu ljudi » se ne realizuje, jer se realizuje kao dio nastavne teme „ Biljke i životinje; Životne zajednice“.*
- *Nastavna tema : » Medusobna zavisnost biljnog i životinjskog svijeta » se ne realizuje, jer se realizuje kao dio nastavne teme „ Biljke i životinje; Životne zajednice“.*
- *Nastavna jedinica : « Obradivo i neobradivo zemljište « se ne realizuje;*
- *Nastavna jedinica : « Plodno i neplodno zemljište « se realizuje.*
- *Nastavna tema : » Poljoprivreda u zavičaju » se realizuje;*
- *Nastavna tema : « Zdrava ishrana « se ne realizuje, jer je u programu Tjelesnog i zdravstvenog odgoja;*
- *Nastavna tema : « Duhan, alkohol i droga « se ne realizuje, jer je u programu Tjelesnog i zdravstvenog odgoja;*

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI
ZNANJE	<p><u>Sticanje znanja o:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Užoj i široj okolini, užem i širem zavičaju i dešavanjima u njima • Međusobnoj ovisnosti među živim bićima, • Čovjeku i njegovom odnosu prema prirodi, • orijentaciji u prostoru, geografskoj karti, privredi i poljoprivredi u zavičaju • naseljima i saobraćaju u užem i širem zavičaju, uzajamnoj ovisnosti ljudi • promjenama na biljkama i životinjama u različita godišnja doba, životnim zajednicama biljaka i životinja 	<p><u>Učenici znaju:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • osnovne pojmove vezane za užu i širu zavičaj • aktuelnosti u užem i širem zavičaju • razlike između žive i nežive prirode, sličnosti i razlike između živih bića • pravilan odnos čovjeka prema prirodi • odrediti glavne i sporedne strane svijeta pomoću sunca, kompasa i objekata u prirodi i na geografskoj karti • šta čini privredu zavičaja • osobine naselja u užem i širem zavičaju • uzajamnu ovisnost ljudi u užem i širem zavičaju • uočiti i opisati promjene na biljkama i životinjama u različita godišnja doba • šta čini životna zajednice biljaka i životinja
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p><u>Učenici će:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • posmatrati • samostalno ili u grupi izvoditi zaključke • razvijati kritičko razmišljanje • samostalno ili u grupi planirati • provoditi istraživanja • izvoditi mjerenja • dobivati i prezentirati dokaze • razmatrati dokaze i vršiti procjene • prenositi informacije putem individualnog i timskog rada <p><u>kroz:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • traženje ideja i provođenjem jednostavnih posmatranja i ogleđa, te poređenjem svojih predviđanja sa stvarnim rezultatima • sistematiziranje znanja • prezentiranje postignutih rezultata 	<ul style="list-style-type: none"> • koristiti prethodna iskustva • koristiti određene kriterije za prikupljanje i zapisivanje podataka • uz pomoć nastavnika razvijati plan istraživanja • pratiti redoslijed i uputstava pri istraživanju i mjerenju • uz pomoć nastavnika procjenjivati relevantnost podataka i informacija • praviti jednostavna poređenja, raspravljati o tome šta se dešava i u kojim uvjetima, te donositi odgovarajuće zaključke • koristiti sopstvenu kreativnost i maštu za rješavanje problema • koristiti jednostavan naučni jezik za saopštavanje ideja i za imenovanje i opis živih bića, stvari, pojava i procesa u prirodi i društvu
VRJEDNOSTI I STAVOVI	<p><u>Učenik će razviti pozitivne vrijednosti i stavove:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • prema sebi samima, prema drugima, svojoj porodici, okolini i učenju kao cjeloživotnom procesu 	<p><u>Učenik će razviti pozitivne vrijednosti i stavove:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • prema sebi samima, prema drugima, svojoj porodici, okolini i učenju kao cjeloživotnom procesu

SADRŽAJI /TEME

1.PRIRODAIPRIRODNI PROCESI

1. 1. BILJKE I ŽIVOTINJE; ŽIVOTNE ZAJEDNICE

- 1.2.ŽIVOTINJE; DOMAĆE I DIVLJE
- 1.3.PTICE
- 1.4. PLODNO I NEPLODNO ZEMLJIŠTE
- 1.5.RAVNICE I POLJA U ZAVIČAJU
- 1.6.POZNATE PLANINE I ŠUME U ZAVIČAJU
- 1.7. VODE UZAVIČAJU

2.VRIJEMEIPROSTOR

- 2.1. ORIJENTACIJAU PROSTORU; (GLAVNE I SPOREDNE STRANE SVIJETA, STAJALIŠTE,VIDIK,VIDIKOVA LINIJA, RAZLIČITI NAČINI ORIJENTACIJE)
- 2.2.GODIŠNJA DOBA
- 2.3.PRAĆENJE VREMENSKIH PROMJENA; KALENDAR PRIRODE

3.GEOGRAFSKAKARTA

- 3.1. IZGLED UŽEG I ŠIREG ZAVIČAJA; RELJEFNA OBILJEŽJA

4.DRUŠTVO

- 4.1.NASELJA U ŠIREM ZAVIČAJU
- 4.2.PRIVREDA U ZAVIČAJU
- 4.3.POLJOPRIVREDA U ZAVIČAJU
- 4.4.SAOBRAĆAJ U ŠIREM ZAVIČAJU
- 4.5.MOJA DOMOVINA BOSNA I HERCEGOVINA
- 4.6. PROŠLOST, SADAŠNJOST, BUDUĆNOST
- 4.7.PRAZNICI

5.HIGIJENA I ZDRAVLJE

- 5.1. HIGIJENA
- 5.2.ZDRAV OKOLIŠ

DIDAKTIČKO-METODIČKENAPOMENE

Dominantno mjesto u programu imaju ciljevi i očekivani rezultati učenja u područjima znanja, razvoja sposobnosti, sticanja vještina, vrijednosti, stavova i ponašanja. Područje znanja čine sadržaji i procesi s kojima je tijesno povezan razvoj sposobnosti koje su od bitnog značaja za uvođenje učenika u istraživački rad i razvoj naučnog mišljenja.

U ovom razredu šire se znanja o školi i porodici/obitelji, mjestu življenja i njegovoj okolini, životu i radu ljudi, uzajamnoj povezanosti između živih bića.

Novi sadržaji se odnose na znanje o Bosni i Hercegovini kao domovini i državi, te na znanje i razumijevanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti kao toka vremena i dešavanja koje karakterišu međusobna povezanost i odnosi, geografskoj karti, širem zavičaju i dešavanjima u njemu.

Također se šire znanja i u dijelu koji se bavi izučavanjem prirode, kroz sadržaje o čovjeku i njegovom odnosu prema prirodi, te izučavanjem životinjskog i biljnog svijeta u bližem okruženju.

Ovakav izbor nastavnog gradiva i njegovo strukturiranje osigurava povezanost društvenih i prirodnih pojava i proučavanje prirode u njenom jedinstvu sa različitim aspektata. U skladu s tim, potrebno je voditi računa i o međupredmetnoj korelaciji i planirati izradu zajedničkih školskih projekata.

Da te teme treba razraditi kroz kontekst pojava i procesa koji su učenicima interesantni, uzimajući u obzir razvoj nauke, njenu primjenu i korištenje, te uticaj na društvo i okolinu i korištenjem metodologije aktivnog učenja. U smislu toga predloženi model može da posluži kao pomoć nastavniku.

TEME	ZNAJJE	SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOST NASTAVNIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVE I UČENJA, OCJENJIVANJE)
<p>1. PRIRODA I PRIRODNI PROCESI</p> <p>1.1. BILJKE I ŽIVOTINJE; ŽIVOTNE ZAJEDNICE</p>	<p>Posjedovanje znanja o ljudima, biljkama i životinjama u različita godišnja doba; o promjenama u prirodi i prirodnim procesima na biljkama i životinjama u ljeto; o vrtu i radovima u vrtu tokom ljeta; o njivi i radovima na njivi u toku ljeta; o voćnjaku i vinogradu u toku ljeta; o voću i povrću koje dozrijeva u ljeto; o žitaricama i industrijskim biljkama, njihovom uzgajanju i upotrebi; razlikama između zeljastih i drvenastih biljaka; o životnim zajednicama; vrt, voćnjak, livada, šuma</p> <p>Učenici/ce znaju da ljudi uzgajaju različite biljne vrste; žitarice, voće, povrće, znaju njihov značaj za ishranu ljudi.</p> <p>Posjeduju osnovna znanja o uzgoju cvijeća, te o tome da su biljke proizvođači kisika koji je neophodan za život ljudi i životinja.</p>	<p>Razlikuju biljni od životinjskog svijeta. Uočavaju promjene i životne procese kod biljaka i životinja.</p> <p>Prepoznaju karakteristike godišnjih doba, uočavaju promjene na biljnom i životinjskom svijetu. Prave razliku između vrta, voćnjaka, vinograda i njive. Razlikuju voće od povrća. Razlikuje drvenaste od zeljastih biljaka. Posmatraju, prepoznaju, zaključuju.</p> <p>Uspostavljaju logičke zaključke o uzajamnosti biljnog i životinjskog svijeta.</p> <p>Samostalano ili u saradnji sa drugima uzgajaju cvijeće u učionici i ne zagađuje životnu sredinu, brinu se da ona uvijek bude čista i zdrava. Definiraju lance ishrane.</p>	<p>Ispravan stav prema biljkama koje se upotrebljavaju u ishrani ljudi. Uzgoj i njegovanje jestivog bilja.</p> <p>Svojim ponašanjem ne narušava sklad između biljnog i životinjskog svijeta. Svjesnost o značaju očuvanja biljnog i</p>	<p>Saradnja, posmatranje, prikupljanje informacija, dogovaranje, diskutiranje, razmjena iskustava, predviđanje.</p> <p>Ispunjavanje domaćih zadataka.</p> <p>Sakupljanje, sistematiziranje, zaključivanje, izrada panoa.</p> <p>Pomaganje drugima.</p>	<p>Planiranje, osmišljavanje igara i interakcijskog učenja. Komuniciranje sa učenicima/cama, diskutiranje. Upućivanje učenika na različite izvore znanja.</p> <p>Uključivanje roditelja i drugih uposlenika u školi u realizaciju programskih sadržaja. Motiviranje učenika za rad.</p> <p>Planiranje, pripremanje i podsticanje učenika na kreativan i istraživački rad. Predlaganje i rukovođenje školskim projektom. .</p>

1.2. ŽIVOTINJE; DOMAĆE I DIVLJE	Imaju osnovna znanja o domaćim životinjama – znaju podjelu na krupne i sitne domaće životinje, o mladunčadima domaćih životinja i njihovim karakteristikama. Znaju da uzgoj domaćih životinja može biti nomadski i stajski. Prepoznaju i imenuju divlje životinje i njihovu mladunčad, znaju njihove karakteristike. Znaju uzajamnu zavisnost ljudi, biljaka i životinja – razumiju i objašnjavaju lance ishrane.	Razlikuju domaće od divljih životinja. Prikupljaju podatke, posmatraju, zaključuju, koriste dodatne izvore znanja.	Pozitivan stav o životinjama. Štiti životinje, svjestan je koristi koje pružaju divlje i domaće životinje	Posjeta farmi, posjeta seoskom domaćinstvu. Crtanje domaćih i divljih životinja. Izrada panoa. Ispunjavanje domaćih zadataka.	Pripremanje, organizacija posjeta seoskim domaćinstvima i farmama za uzgoj stoke. Izrada didaktičkih materijala. Posmatranje i praćenje napretka učenika.
1.3. PTICE	Posjeduju osnovna znanja o pticama u zavičaju i njihovim karakteristikama	Razlikuju pojedine vrste ptica u zavičaju. Izvodu logičke zaključke o pticama, njihovom, životu, ishrani brizi za potomstvo.	Pozitivan stav o pticama. U toku zime pomaže pticama stanaricama. Ne uništava gnijezda ptica.	Posmatranje, zaključivanje. Izrada kućica za ptice.	Osmišljavanje situacija za interaktivno učenje. Organizacija izleta. Podsticanje razvoja radnih i navika.
1.4. PLODNO I NEPLODNO ZEMLJIŠTE	Znaju razlikovati plodno od neplodnog zemljiša.	Prepoznaju plodno i neplodno tlo. Prikupljaju, sistematiziraju, zaključuju.	Ne zagađuje obradivo zemljište otpadom. Ukazivanje drugima na značaj obradivog zemljišta.	Posmatranje, bilježenja, zaključivanje. Učešće u akcijama pošumljavanja goleti	Organiziranje malih radnih akcija, motiviranje učenika.
1.5. RAVNICE I POLJA U ZAVIČAJU	Znaju posmatrati geografska obilježja zemljišta u zavičaju i da zelena boja na geografskoj karti predstavlja ravnice. Imenovati ravnice i polja u širem zavičaju. Posjeduje osnovna znanja o polju kao životnoj zajednici.	Uočavaju geografska obilježja zemljišta u zavičaju. Prema boji na geografskoj karti pronalaze ravnice i brda. Uspostavljaju logičke veze u životnoj zajednici polja.	Pozitivan stav i odnos prema prirodnim ljepotama naše domovine.	Posjeta ravnici ili polju u zavičaju, posmatranje, zaključivanje.	Planiranje, pripremanje, podsticanje, vođenje. Izrada edukativnih i didaktičkih materijala. Bilježenje, pomaganje, sistematiziranje. Saradnja sa lokalnom zajednicom i porodicom. Procjenjivanje postignuća.

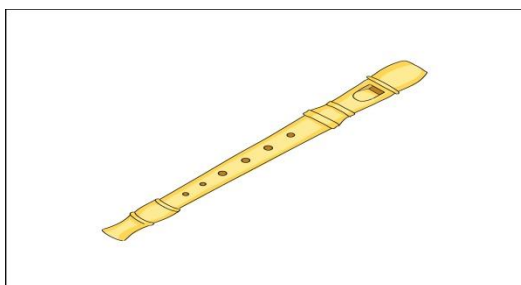
<p>1.6. PLANINE I ŠUME U ZAVIČAJU</p>	<p>Imaju osnovna znanja o planinama i znaju imenovati planine u zavičaju.</p> <p>Poznaje, imenuje i ima osnovna znanja o poznatim izletistima u svom zavičaju.</p> <p>Posjeduju osnovna znanja o šumi kao životnoj zajednici.</p> <p>Posjeduju osnovna znanja o vrstama šuma i vrstama drveća - bjelogorično (listopadno), crnogorično (zimzeleno).</p> <p>Imaju znanja o značaju i očuvanju šuma, pošumljavanju, opasnosti od požara, iskorištavanju šuma.</p>	<p>Neposredno uočavaju i opisuju karakteristike planine. Posmatraju, bilježe, izvode zaključke.</p> <p>Uspostavljaju logičku vezu u životnoj zajednici šume.</p> <p>Razlikuju crnogorično drveće od bjelogoričnog. Opisuju, navode karakteristike, prikupljaju, sistematiziraju, zaključuju.</p> <p>Prepoznaju opasnosti od požara, otklanjaju te opasnosti. Nabrajaju koristi od iskorištavanja šuma.</p>	<p>Svjestan je prirodnih ljepota planina u zavičaju. Sa roditeljima ili sa razredom izvodi izlete u prirodu.</p> <p>Ispravan stav o šumskom bogatstvu domovine.</p> <p>Svjestan je značaja šuma za opstanak čovjeka i životinja</p>	<p>Posjeta najbližoj planini</p> <p>Posjeta šumi u blizini škole, prikupljanje, posmatranje, zaključivanje.</p>	<p>Razvijanje interesovanja i poželjnih navika učenika. Praćenje zdravlja učenika. Motiviranje učenika na igre i sport.</p> <p>Organizacija izleta u šumu. Razvijanje ljubavi prema prirodnim ljepotama BiH. Motiviranje, praćenje, procjenjivanje.</p>
<p>1.7. VODA</p>	<p>Imaju osnovna znanja o karakteristikama vode.</p> <p>Znaju razlikovati stajaće od tekućih voda.</p> <p>Posjeduju znanja o izvoru i toku rijeke, određivanju lijeve i desne obale, znaju šta je ušće.</p> <p>Znaju da život i zdravlje ljudi ovisi o vodi.</p> <p>Imaju osnovna znanja o životnoj zajednici vode.</p> <p>Znaju uočiti vode na geografskoj karti</p>	<p>Razlikuju čistu od zagađene vode, tekuću od stajaće.</p> <p>Posmatraju, zaključuju, izvode jednostavne ogleda.</p> <p>Bez problema određuju lijevu i desnu obalu rijeke.</p> <p>Uspostavljaju logičke veze u životnoj zajednici voda.</p> <p>Na osnovu boje na geografskoj karti prepoznaju vode.</p>	<p>Svojim ponašanjem ne zagađuje čistu vodu.</p> <p>Učestvuje u akcijama uređenja izvora u prirodi.</p>	<p>Posmatranje i uočavanje karakteristika vode.</p> <p>Izvođenje ogleda sa vodom.</p> <p>Učešće u uređenju izvora.</p> <p>Štednja vode.</p>	<p>Organizacija i izvođenje različitih ogleda sa vodom.</p> <p>Priprema materijala, kao i cjelokupnog nastavnog procesa.</p> <p>Organizacija uređenja izvora..</p>
<p>2. VRIJEME I PROSTOR</p> <p>2.1. ORIJENTACIJA U PROSTORU; GLAVNE I SPOREDNE STRANE SVIJETA, STAJALIŠTE, VIDIK, VIDIKOVA LINIJA. RAZLIČITI NAČINI ORIJENTACIJE</p>	<p>Posjeduju osnovna znanja o glavnim i sporednim stranama svijeta.</p> <p>Znaju da se u prirodi može orijentisati pomoću kompasa i elemenata iz prirode (panj, mahovina, zvijezda Sjevernjača) i građevinskih objekata (crkve, džamije) te globalja.</p> <p>Imaju znanja o stajalištu, vidiku i vidikovoj liniji.</p>	<p>Pomoću Sunca određuju glavne i sporedne strane svijeta.</p> <p>Znaju se orjentirati u prostoru pomoću kompasa i elemenata iz prirode (panj, mahovina, zvijezda Sjevernjača) i građevinskih objekata (crkve, džamije) te globalja.</p> <p>Pojmove stajalište, vidik i vidikova linija koriste pravilno. Posmatraju, bilježe, prikupljaju, izvode zaključke.</p>	<p>Shvataju važnost pravilne orijentacije u prirodi.</p>	<p>Izlet u bližu okolinu škole. Orijeantacija u prostoru; određivanje glavnih strana svijeta.</p> <p>Posmatranje, crtanje, zaključivanje.</p>	<p>Organizacija izlaska u prirodu.</p> <p>Usmjeravanje, praćenje, pomaganje učenicima..</p>

<p>2.2. GODIŠNJA DOBA</p> <p>(Kretanje tijela- veza između kretanja Zemlje, Sunca i dnevnog vremena; Zavisnost radova ljudi od vremenskih promjena u prirodi)</p>	<p>Posjeduju elementarna znanja o smjeni godišnjih doba i smjeni dana i noći.</p> <p>Zemlja se okreće oko svoje ose (smjena dana i noći) i oko Sunca (smjena godišnjih doba). Dok se Zemlja jedanput okrene oko svoje ose prođe jedan dan i smijene se dan i noć.</p>	<p>Shvataju da godišnja doba zavise od jačine zagrijavanja dijelova Zemlje, odnosno njenog položaja u odnosu na Sunce.</p>	<p>Razvijanje svijesti o prirodnim pojavama i procesima.</p>	<p>Razvijanje svijesti o prirodnim pojavama i procesima.</p>	<p>Pripremanje i rukovođenje izvođenja učeničkih istraživačkih oglada / projekata.</p>
<p>2.3. PRAĆENJE VREMENSKIH PROMJENA; KALENDAR PRIRODE</p>	<p>Imaju osnovna znanja o vremenskim promjenama i atmosferskim padavinama.</p> <p>Znaju se koristiti kalendarom prirode, raspoznaju i pravilno koriste simbole.</p>	<p>Prate vremenske promjene i bilježe ih u kalendar prirode. Izvode zaključke na osnovu praćenja. Opisuju vremenske promjena. Samostalno vode zidni kalendar prirode.</p>	<p>Svjesnost o vremenskim promjenama i različitosti klime. Ispravno korištenje simbola za vođenje kalendara prirode.</p>	<p>Učešće u posmatranju vremenskih promjena, bilježenje. Izvođenje različitih oglada sa vodom. Izvođenje zaključaka. Predviđanje.</p>	<p>Pripremanje i rukovođenje izvođenja učeničkih istraživačkih oglada / projekata. Ukazivanje na koristi i štete vremenskih promjena.</p>
<p>3. GEOGRAFSKA KARTA</p> <p>3.1. IZGLED UŽEG I ŠIREG ZAVIČAJA; RELJEFNA OBILJEŽJA (KANTONA SARAJEVO)</p> <p>3.1.1. Ravnice i polja</p> <p>3.1.2. Uzvišenja- planine</p> <p>3.1.3. Rijeke</p>	<p>Učenici znaju prepoznati reljefna obilježja - udubljenja, uzvišenja i ravne dijelove zemljišta.</p> <p>Raspoznaju vrste karata (slijepa, tematska,geografska)</p>	<p>Raspoznaju reljef prema konfiguraciji zemljišta. Predstavljaju geografske elemente na geografskoj karti. Prepoznaju kartu užeg zavičaja.</p>	<p>Svjestan je prirodnih ljepota u zavičaju. Sa roditeljima ili sa razredom izvodi izlete u prirodu.</p>	<p>Posmatra, istražuje i zaključuje o izgledu reljefa šireg zavičaja</p>	<p>Pripremanje, organizacija i realizacija nastave. Praćenji napretka učenika i procjena postignuća.</p>
<p>4. DRUŠTVO</p> <p>4.1. NASELJA U ŠIREM ZAVIČAJU – (Kanton Sarajevo)</p>	<p>Posjeduju osnovna znanja o naseljima u užem i širem zavičaju i uočavaju ih na geografskoj karti. Razlikuju grad i selo, znaju tipove sela, razumiju život u gradu i na selu. Razumiju kulturu življenja i imaju osnovna znanja o očuvanju životne sredine.</p>	<p>Razlikuju vrste naselja i kartografske znakove za njih. Imenuju i razlikuje različite grane privrede u naseljima.</p>	<p>Ponaša se u skladu sa prilikama u kojima se nalazi. Cijeni urbanu i ruralnu sredinu pozitivno.</p>	<p>Posjeta selu – gradu. Posmatranje, ilustriranje.</p>	<p>Priprema i realizacija posjete selu – gradu.</p>
<p>4.2. PRIVREDA U ZAVIČAJU – OSNOVNA ZNANJA</p>	<p>Učenici/ce imaju osnovna znanja o privredi. Znaju nabrojati tvornice u zavičaju.</p>	<p>Imenuju različite grane privrede.</p>	<p>Cijeni privredu u zavičaju.</p>	<p>Posjete, posmatranje, razgovor, zaključivanje.</p>	<p>Organizacija nastave van učionice.</p>

4.3. POLJOPRIVREDA U ŠIREM ZAVIČAJU	Učenici/ce imaju znanja o poljoprivredi, poljoprivrednim granama i njihovim karakteristikama (ratarstvo, stočarstvo, peradarstvo, industrijske i krmne biljke, povrtlarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, lov i ribolov)	Imenuje i razlikuje različite grane poljoprivrede.	Ispravan stav prema radu i zanimanjima ljudi u zavičaju.	Posjete, posmatranje, razgovor, zaključivanje.	Pripremanje, organizacija i realizacija nastave. Praćenji napretka učenika i procjena postignuća. Organizacija nastave van učionice.
4.4. SAOBRAĆAJ U ŠIREM ZAVIČAJU	Razlikuju vrste saobraćaja i saobraćajnih sredstva. Razumiju učešće djece u saobraćaju na putu od kuće do škole, imaju znanja o saobraćajnoj povezanosti naselja u užem i širem zavičaju i to uočavaju na geografskoj karti. Pravilno se kreću putevima u naselju i van naselja.	Sposobni su se kretati putem u naselju i van naselja, odnosno putem koji ima trotoar i putem koji to nema. Koriste javni prevoz, prepoznaju saobraćajna sredstva.	U saobraćaju se ponaša u skladu sa propisima.	Učešće u saobraćaju u različitim situacijama. Učešće u saobraćajnim simulacionim igrama.	Osmišljavanje interakcijskih saobraćajnih igrica. Saobraćajne vježbe van učionice.
4.5. MOJA DOMOVINA BOSNA I HERCEGOVINA	Znaju granice Bosne i Hercegovine i prepoznaju državna obilježja Bosne i Hercegovine.	Prepoznaju državna obilježja; grb, zastavu, himnu.	Pozitivan stav o Bosni i Hercegovini kao domovini.	Izrada državnih obilježja; grba i zastave. Sakupljanje slika i tekstova koji govore o našoj domovini.	Razvijanje ljubavi prema domovini.
4.6. PROŠLOST, SADAŠNJOST, BUDUĆNOST	Razumiju pojam prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, imaju osnovna znanja za izradu trake vremena.	Određuju događaje iz prošlosti, sadašnjosti, planiraju budućnost.	Izgrađen pozitivan stav o prošlosti. Pravilno ponašanje. Ispravna predstava o budućnosti.	Razgovor, zaključivanje, računanje sa jedinicama za vrijeme. Izrada trake vremena.	Priprema materijala i vizuelnih sredstava za rad. Pomoć učenicima u samostalnom radu. Priprema materijala, interakcijskih igrica, pomoć učenicima u samostalnom i grupnom radu.
4.7. PRAZNICI	Znaju nabrojati vrste praznika (državni, vjerski, školski). Pripremaju i slave praznike u lokalnoj zajednici.	Razlikuju vrste praznika.	Slavi državne i druge praznike i ima pozitivan stav o praznicima.	Učešće u aktivnostima na obilježavanju praznika. Upućivanje čestitki. Organiziranje proslave rođendana.	Učešće u pripremi organizaciji proslave praznika.
5. HIGIJENA I ZDRAVLJE 5.1. Higijena	Za zdravlje je vazno održavati ličnu higijenu, higijenu stambenog prostora i okoliša. Znaju koje su najčešće bolesti školske djece.	Održavaju ličnu higijenu i higijenu životnog prostora.	Pozitivan stav o ličnoj higijeni. Održava ličnu higijenu samostalno ili uz manju pomoć odraslih.	Samostalno održavanje lične higijene. Pazi na higijenu boravišnog prostora..	Stvaranje preduvjeta za održavanje lične higijene u školi.
5.2. ZDRAV OKOLIŠ	Znaju čuvati okoliš, znaju značaj čistog zraka i značaj boravka u prirodi za zdravlje.	Čuvaju zdrav okoliš. Prepoznaju znak za reciklažu na ambalaži. Razvrstavaju otpad i odlazu ga na za to predviđeno mjesto.	Svjestan je ekologije. Pozitivan stav o zdravom okolišu. Ponašanje u skladu sa zdravim okolišem	Aktivno učešće u eološkim aktivnostima odjeljenja, škole, zajednice.	Organizacija akcija očuvanja zdravog okoliša.

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: MUZIČKA/ GLAZBENA
KULTURA
3. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

MUZIČKA /GLAZBENA KULTURA – III RAZRED

(2 časa sedmično - 70 časova godišnje)

OBRAZLOŽENJE

Prema nalogu Ministra za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Elvira Kazazovića, formiran je stručni tim učitelja/nastavnika/profesora razredne nastave, koji su izvršili analizu nastavnog programa za I, II, III, IV i V razred devetogodišnje osnovne škole.

Definisana su područja analize (razvojna primjerenost, povezanost i ujednačenost sadržaja i ishoda, logička povezanost različitih predmetnih područja u tematske i druge cjeline), a u analizu su bili uključeni nastavnici koji su realizirali nastavu u I, II, III i IV razredu devetogodišnje osnovne škole, kao i primjeri iz prakse koji argumentuju potrebu za promjenom (dječiji radovi, dokumentacija, planovi i analize nastavnika). Rezultati analiza su bili dopunjeni i fokus grupama sa roditeljima (šta su primijetili da je djeci bilo teško/lako, nerazumljivo, da li se sa nekim sadržajima ne slažu i zašto, šta je bilo uspješno...) te su dati prijedlozi za izmjene, koje je usaglasio stručni tim Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

Izvršene su korekcije Nastavnog plana i programa iz nastavnog predmeta MUZIČKA/GLAZBENA KULTURA za treći razred devetogodišnje osnovne škole:

PREPORUKA

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje 15 pjesama.

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje 9 muzičkih igara.

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje 12 brojalica.

U toku školske godine učenici trebaju kroz slušanje upoznati najmanje 13 kompozicija.

Za programske sadržaje koji se odnose na Dječije stvaralaštvo predlažemo najmanje 6 časova.

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
ZNANJE	<p>Sticanje znanja o:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dalji rad na artikulaciji i intonaciji - Adekvatna upotreba gradacije u tempu (spor, umjeren, brz) i dinamici (p, mf, f); od soliste do hora/zbora - Adekvatna upotreba Orffovih muzičkih instrumenata uz pjevanje - Upoznavanje informativno orkestarskih instrumenata po grupama (gudački, duhački drveni i limeni, udaraljke), - Samostalno sviranje na melodijskim instrumentima (metalofon, ksilofon i melodika) - Sviranje kao pratnja pjevanju, izvođenje ritma brojalice, sviranje na osnovu partitura u slikama (sa simbolima), - Prepoznavanje odnosa po visini, trajanju, boji, dinamici i tempu - Izražavanje ritma, tempa i dinamike pokretom i plesom, - Prepoznaje i svjesno izvodi mjeru (2, 3 i 4-dijelnu-dobnu) i ritam brojalica - Upoznaje polovinku, cijelu notu i odgovarajuće pauze i razlikuje ih od četvrtinke i osminke kroz grafički prikaz i notni zapis. 	<p>Učenici bi trebali imati znanje i razumijevanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da zajedničko muziciranje treba vježbati i da lijepog muziciranja u horu nema bez tačnog pjevanja I uklapanja svakog pojedinaca, - Uočava i obrazlaže razlike između zvukova određene visine i adekvatno ih koristi u improvizaciji, - Da je sviranje na instrumentima potrebno vježbati da bi muziciranje u orkestru bilo skladno, - Da svaki instrument ima značajno mjesto u orkestru i da su odnosi među njima u sviranju i igri različiti, - O značaju i potrebi muzike u životu, - Poznaje i razumije osnovne muzičke pojmove (melodija, ritam, tempo dinamika...) - Razlikuje i pokazuje da razumije trajanje nota i odgovarajućih pauza (polovinke i cijele note u odnosu na četvrtinke i osminke)
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p>Razvijanje muzičke sposobnosti i vještine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočavanja, saopštavnja i bilježenja razlika u grafičkom i/ili notnom zapisu, - Kvalitetne interpretacije i prezentacije muziciranja - memoriranja muzičkih djela, - vrlo aktivne muzičke interakcije sa okruženjem (kroz pjevanje i sviranje, brojalice, muzičke igre, narodna kola, muzičko-scenske igre i improvizaciju) - samostalnog eksperimentisanja, u paru i kroz timski rad-komunikaciju, - sistematiziranja muzičkih znanja, samostalno i/ili u grupi - korištenja znanja u osmišljavanju ideja za kreativno ispoljavanje, - predviđanja rezultata u improvizaciji <p>-Izražavanje doživljaja djela likovno, literarno i pokretom</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Adekvatno koristiti prethodna muzička iskustva i muzičke termine, - Postavljati pitanja kad se nađe pred novim muzičkim zadatkom, - Koristiti određene kriterije za izvođenje i/ili procjenu slušanog djela, improvizaciju - Slobodnije iznositi svoje mišljenje i ideje i praviti poređenja ostvarenog, - Primjenjuje pravila muzičke igre, - Ispravljati svoje i ukazivati na greške drugih u muziciranju, - Samostalnije i originalnije improvizirati na instrumentima

<p style="text-align: center;">VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE</p>	<p>Razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kontinuirano razvija samokritičnost -prema sebi kao pjevaču i sviraču, a u odnosu na druge, - muziciranju u grupi, razrednom horu i orkestru, - o značaju muzike u životu i potrebi učenja muziciranja kao cjeloživotnom procesu. - sve snažnije ispoljavanje dječije emocionalne i estetske osjetljivosti na kvalitet muzike - ispoljavanje intenzivne želje za bavljenjem muzikom - ispoljavanje interesa i ljubavi prema sadržajima muzičke baštine BiH - ispoljavanje pozitivnog odnosa prema djeci koja su članovi muzičke sekcije - Razvijanje trajnih interesa i ljubavi prema muzici kako bi ona postala trajna potreba djece, 	<ul style="list-style-type: none"> - Sve veće samopouzdanje u pjevanju - Odgovornost za kvalitet muziciranja iskazuje riječima i zalaganjem - Korigira sebe i druge u skupnom muziciranju (horu/zboru, orkestru) - Pokazuje da shvata i razlikuje kvalitet interpretacije; - Najkvalitetnije izvođenje nagrađuje aplauzom - Poštuje i cijeni mišljenja i stavove drugih - Uviđa i objašnjava ulogu muzike u životu. - Traži često da sluša muziku i/ili pjeva i sam i sa drugom djecom, što ukazuje na narastanje ove potrebe učenika - Sa vidnim zadovoljstvom se uključuje i daje sve samostalniji doprinos u interakciji (projekti, koncerti, jubileji) - Iskazuje sve veću želju i potrebu za posjećivanjem koncerata. - Uključuje se u muzičke sekcije
---	--	--

STRUKTURA SADRŽAJA

I PJEVANJE I SVIRANJE

II MUZIČKE/GLAZBENE IGRE

III BROJALICE

IV SLUŠANJE MUZIKE

V DJEČIJE STVARALAŠTVO

PJEVANJE I SVIRANJE	MUZIČKE IGRE	BROJALICE	SLUŠANJE MUZIKE
<p>1. Maestral, Josip Stamac</p> <p>2. Vrste kiše, Damir Pjanić</p> <p>3. Proljećna pjesma, Staniša Korunović</p> <p>4. Šala, šalica, Ajka Kolaković</p> <p>5. Svemirac, Refik Hodžić</p> <p>6. Zekini jadi, Alfi Kabiljo</p> <p>7. Trčimo za suncem, Refik Hodžić-stihovi Nasiha Kapidžić-Hadžić</p> <p>8. Igrajmo se svi, Melisa Salihović-Ibrahimbegović</p> <p>9. Reci Bosno ljubavi, Asim Horozić</p> <p>10. Čestitka majčici, Josip Kaplan</p> <p>11. Kad se male ruke slože, Arsen Dedić</p> <p>12. Kišobran za dvoje, Đelo Jusić</p> <p>13. Želim, Nino Pršeš, stihovi Sanela Pršeš</p> <p>14. Zelen lišće goru kiti, narodna</p> <p>15. Kad ja pođoh na Bentbašu, narodna</p> <p>16. Majka Smaju pod đulom rodila (Mostar)-uspavanka</p> <p>17. Spavaj, zlato, san te prevario (Kozarac)</p> <p>18. Mrav, A. Vučer</p>	<p>1. Brzjav (telegram), Vladimir Tomerlin</p> <p>2. Golubovi</p> <p>3. Izgubljeno pile, Vl. Tomerlin</p> <p>4. Ljetna pjesma</p> <p>5. Grličica proso brala, narodna za zabavljanje</p> <p>6. I mi znamo svirati, G. Odžak, Kupres</p> <p>7. Poskakuša, Centralna Bosna</p> <p>8. Treskavica okolo, Sarajevo i okolica, narodno kolo</p> <p>9. Koko graja</p>	<p>1. En, den, dore</p> <p>2. Patka patku pojela</p> <p>3. Kiša, kiša</p> <p>4. Jabučice crvena</p> <p>5. Tike, tike tačke</p> <p>6. Jedna mačka živa</p> <p>7. Jedna kola žuta</p> <p>8. Hajd izađi medvjede</p> <p>9. Boc, boc iglicama</p> <p>10. Mijau, mijau, mačka</p> <p>11. Ide kolo naokolo</p> <p>12. Jedan dodan, dimi, disi, Sarajevo</p>	<p>1. Menuet, L. Bocherini</p> <p>2. Gle igre li krasne, iz opere «Čarobna frula», W. A. Mozart</p> <p>3. Želja, F. Chopin</p> <p>4. Divlji jahač, R. Schumann</p> <p>5. Sanjarenje, R. Schumann</p> <p>6. Ptičja tuga, L.v. Beethoven</p> <p>7. Proljeće, I stav iz Četiri godišnja doba, A. Vivaldi</p> <p>8. Magarac i Pijanistiz Karnevala životinja, C. Saint-Saens</p> <p>9. Valcer cvijeća, iz baleta «Krccko Oraščić», P. I. Čajkovski</p> <p>10. Zeko i potočić, Branko Mihaljević</p> <p>11. Vrteška, Milan Prebanda</p> <p>12. Djevojka više iz tanka grla, narodna, Rešad Arnautović - obrada za dvoglasni ženski hor</p> <p>13. Vrapci i strašila, Vlado Milošević</p>

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U trećem razredu nadalje raditi na ostvarivanju postavljenih muzičkih odgojno-obrazovnih ciljeva kroz navedene programske sadržaje, polazeći od nivoa postignuća svakog pojedinog učenika.

Pjevanjem i sviranjem treba obraditi najmanje **15 pjesama** u toku školske godine. Predložene pjesme odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju i karakteru su interesantne i bliske djeci u trećem razredu. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika ili sa CD-a, djeca je uče pjevajući uz nastavnika, u cjelini odnosno po strofama, uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir, sintisajzer, gitara). Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će pored četvrtinke i osminke u drugom razredu upoznati i polovinku i cijelu notu i odgovarajuće pauze, biti sposobni da prepoznaju i izvode mjeru (2, 3 i 4-dijelnu) tempo i dinamiku (tri oznake), te pjesmu tačno interpretiraju. Kreativnost u ovoj oblasti ispoljavat će se kroz učešće u izradi pratnje i aranžmana, te sviranju na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima.

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje **9 muzičkih igara** koje uključuju pokret. Pjesme i u ovom razredu imaju različit sadržaj koji, pored ostalog podržava život u prirodi i razne radove, tradicionalne narodne običaje i drugo. Igre i narodna kola, pomažu i tjelesnom odgoju i upoznavanju narodne muzičke tradicije, jer se sastoje iz osnovnih pokreta: hodanje, poskakivanje s plesnim elementima, te raznih kretnji ruku, pljeskanje, tapkanje, okreti. U takvim slučajevima, koreografije okretnih igara i narodnih kola iz različitih krajeva svih naroda i narodnosti, mogu imati utvrđene figure i kretne.

U trećem razredu treba naučiti **12 brojalica** u toku školske godine. Brojalice, koje su dječija igra, a istovremeno i dječije tradicionalno stvaralaštvo, imaju u ovom razredu veoma različit sadržaj, složeniji ritam i metriku, pa su u razvoju muzikalnosti djeteta ove dobi od izuzetnog značaja. Nastavnik u trećem razredu treba posvetiti posebnu pažnju organiziranju maštovitih načina njihove interpretacije sa i bez sviranja na instrumentima, poštujući i dječije prijedloge jer je ona dio njihove drage svakodnevne igre.

Slušanje pruža obilje mogućnosti za upoznavanje muzičke umjetnosti i muzičke literature iz svijeta. Zato u trećem razredu treba upoznati **najmanje 13 kompozicija**, sa težištem na umjetničko-doživljajnoj komponenti, sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrednotama budu sve jasnije izraženi. Nakon doživljaja muzike, usvajanje muzičkih pojmova koji su apstraktni djeci ovog uzrasta, treba da se odvija postupno i nenametljivo, bez pretjeranog opterećenja muzičkom terminologijom. Slušanjem treba upoznati informativno orkestarske instrumente po grupama. I nadalje podsticati djecu da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili likovno, kao i pokretom jer se time podstiče njihova kreativnost.

U oblasti **dječijeg stvaralaštva** učenike treba uputiti na samostalnije praćenje pjevanja, sigurniju i slobodniju individualnu improvizaciju, komunikaciju putem dijaloga: u paru, te grupnu i kolektivnu. Potsticati i pratiti nivo učešća u muziciranju: po zadatku, samoinicijativno, sve češće i sa zadovoljstvom i sve većim interesom. Podsticati djecu da izmislljaju priče ili naslikaju seriju slika koje će sami samoinicijativno i mnogo samostalnije uz pomoć instrumenata «oživjeti». U trećem razredu moguće je uraditi nekoliko muzičkih dramatizacija, uz korištenje Orffovog dječijeg instrumentarija, priručnih i improvizovanih instrumenata, sa naglaskom na originalnost, i raznovrsnost dječijih rješenja

U središtu nastavnikovog interesa treba da bude korigiranje i otklanjanje problema koje dijete ima, razvoj opsega dječijeg glasa, poboljšanje kvaliteta pjevanja, tačnosti intonacije i opsega muzičke memorije. Treba nadalje raditi na razvoju osjećaja za ritam i metrike kroz brojalice i muzičke/glazbene igre, upoznavanju notnih znakova kroz svjesno pronalaženje razlika u trajanjima prikazanim u notnom zapisu. Učiti i podsticati djecu da sa sve većom

tačnošću zapažaju i određuju tempo, dinamiku, formu kompozicije, izvođače i sastave, muzičke instrumente orkestra po grupama, vrste glasova u horu. Razlike među učenicima bit će u skladu s razlikama u samom startu i dinamici napredovanja u usvajanju znanja i vještina, te razvoju muzičkih sposobnosti tokom godine. Muzički sadržaji u sebi imaju sve elemente koji prirodno pomažu i podržavaju savlađivanje i ostalih sadržaja ovog razreda, pa je i korelacija sa drugim predmetima sasvim prirodna. U izradi godišnjeg programa rada nastavnici trebaju planirati i časove ponavljanja, vježbanja, utvrđivanja i provjeravanja gradiva.

SADRŽAJ	ZNAJNE I RAZUMIJEVANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA (organizacija i metode nastave i učenja, ocjenjivanje)
<p>I PJEVANJE I SVIRANJE pjesme odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju i karakteru su interesantne i bliske djeci u trećem razredu. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika ili sa CD-a, djeca je uče pjevajući uz nastavnika, uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir, sintisajzer, gitara). Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će pored četvrtinke i osminke u trećem razredu upoznati i polovinku i cijelu notu i odgovarajuće pauze, biti sposobni da prepoznaju i izvode mjeru (2, 3 i 4-dijelnu) tempo i dinamiku (tri oznake), te pjesmu tačno interpretiraju. Kreativnost u ovoj oblasti ispoljavat će se kroz učešće u izradi pratnje i aranžmana, te sviranju na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ima veliki fond pjesmica, brojlica i muzičkih igara. - Prihvata korekcije i poštuje pravila pjevanja (intonacija, artikulacija, dikcija) koja dovode do kvalitetnijeg skupnog muziciranja - Raspoznaje pojedine muzičke znakove u notnom zapisu (dinamika, tempo) note i pauze po trajanju , - Razlikuje i pronalazi osminke, četvrtinke i upoređuje ih sa polovinkama i cijelim notama i njihovim pauzama, - Imenuje i korigira greške u pjevanju i sviranju. - Poznaje i objašnjava oznake za dinamiku (p, mf, f) i koristi ih u igri. - Pronalazi i objašnjava tri oznake za tempo (spor, umjeren, brz) - Prihvata korekcije i shvata njihovu svrhu -kvalitet muziciranja u razredu. - Samostalnije pjeva i svira Orffove instrumente i ima više povjerenja u sebe. 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvija osjet za mjeru (dvo, tro i četverodijelnu), tezu i arzu, ritam(duge i kratke slogove), tempo i dinamiku - Upoređuje i koriguje vlastito pjevanje i sviranje u odnosu na druge - Samostalno snalaženje i istraživanje u sviranju kao pratnji pjesmi. - Kad osjeti da mu treba pomoć, te saraduje sa drugima. - Zna mogućnosti i adekvatno koristi Orffove instrumente i kombinuje ih sa priručnim. - Muzicira samoinicijativno i bez podsticaja. - Pokazuje visok nivo spretnosti u sviranju i improvizaciji 	<ul style="list-style-type: none"> - Vidljivo se trudi da svoje muziciranje usaglasa sa grupom i kolektivom. - Često pjeva i svira jer uviđa da treba vježbati ako se želi postići kvalitet - Procjenjuje sebe u odnosu na druge - Ima pozitivnu sliku i razvija svijest o značaju svakog pojedinca u horu - Jasna mu je potreba uklapanja svog glasa u hor/zbor da doprinese boljem zvučanju. - Svjesno obavlja muzičke zadatke, razumije obaveze i potrebu ispunjavanja, (kao pojedinac ili dio grupe) - Čuva i održava instrumente i pokazuje pozitivne stavove i vrijednosti prema muzici 	<ul style="list-style-type: none"> - Redovno učešće u pjevanju i sviranju: nastava, priredbe, izleti, kuća - Komunikacija i interakcija u muziciranju (improvizaciji) - Ponašanje u skladu sa pravilima muzičke igre - Stalna briga i čuvanje školskih muzičkih instrumenata, - Samostalna izrada vlastitih improvizovanih instrumenata - Upotreba instrumenata u skladu sa zadacima pjesme. - Pokazuje da muziku doživljava i cijeni kroz svoje ponašanje i učestalo muziciranje 	<ul style="list-style-type: none"> - Planira i osmišljava muzičke igre kao podsticaj za učenje - Organizira pjevanje i sviranje u interakciji i učenju u školi, u porodici, - Stalno komunicira sa djecom i upućuje ih na izvore znanja. - Nenametljivo rukovodi sa aktivnostima i motivise rad učenika - Aktivnim uključenjem u zajednički rad pomaže deci u kolektivnom, grupnom i individualnom muziciranju. - Prati i procjenjuje njihova individualna postignuća, u poređenju sa rezultatima u drugom razredu.

<p>II MUZIČKE/ GLAZBENE IGRE - uključuju pokret. Pjesme i u ovom razredu imaju različit sadržaj koji, pored ostalog podržava život u prirodi i razne radove, tradicionalne narodne običaje i drugo. Igre i narodna kola, pomažu i tjelesnom odgoju i upoznavanju narodne muzičke tradicije, jer se sastoje iz osnovnih pokreta: hodanje, poskakivanje s plesnim elementima, te raznih kretnji ruku, pljeskanje, tapkanje, okreti. U takvim slučajevima, koreografije okretnih igara i narodnih kola iz različitih krajeva svih naroda i narodnosti, mogu imati utvrđene figure i kretnje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pokretom prati ritam pjesmice odnosno izvodi zadatu koreografiju. - Primjenjuje ranije znanje na novu igru - Pamti i imenuje pojedine pjesme, igre i kola - Ispravno primjenjuje pravila muzičke igre. - Pravilno izvodi igru odnosno kolo. - Prepoznaje pojedine tradicionalne nošnje. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sigurno i samostalno pjeva i igra - Pokretima opisuje događaje u prirodi (život u prirodi, radovi, narodni običaji) - Izvodi zadane pokrete bez pomoći - Predlaže i nove pokrete koji su adekvatni - Mnogo samostalnije igra u kolu i usvaja ih sa više sigurnosti - Samostalnije zražava kretnjama ono šta muzika sugeriše - Veći sjećaj za mjeru, ritam i izražavanje kroz muzičko djelo 	<ul style="list-style-type: none"> - Shvatanje značaja pokreta u plesu i kolu - Razvijanje svijesti o kolima kao tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu BiH sa utvrđenim pravilima (koreografija) - Podsticanje kreativnosti igrom, pokretom i pjevanjem. - Slobodno i organizovano kretanje u prostoru - Razvijanje svijesti o kulturi ponašanja na koncertima i nastupima folklornih ansambala 	<ul style="list-style-type: none"> - Odabiranje prikladne igre u učionici. - Predlaganje muzičke igre za priredbe - Praktičan rad: zajedničko i pojedinačno izvođenje pokreta uz pjevanje, na raznim mjestima (u razredu, u dvorištu, vrtu, na izletu), - Uključenje u modeliranje narodnih nošnji (prema originalu ili slikama) - Izrada nošnji od različitih materijala u učionici, -Crtanje (slikanje) narodnih nošnji, - Rasprave o ponašanju u situacijama na koncertu, - Učlanjenje u ritmičku i/ili folklornu sekciju 	<ul style="list-style-type: none"> - Posmatra i prati učenika u radu - Osmišljava, priprema i organizira igre posebno tradicionalne u učionici - Vodi aktivnosti, demonstrira i usmjerava u pravcu interesa i mogućnosti djece - Stimuliše ih i direktnim učešćem u igrama i kolu, - Upućuje, pomaže, pokazuje simulacije na kompjuteru - Saraduje sa roditeljima i uključuje ih u rad - U skladu sa mogućnostima organizira praktične vježbe i odlazak na probu u KUD.
--	--	--	---	---	--

<p>III BROJALICE Brojalice, koje su dječija igra, a istovremeno i dječije tradicionalno stvaralaštvo, imaju u ovom razredu veoma različit sadržaj, složeniji ritam i metriku, pa su u razvoju muzikalnosti djeteta ove dobi od izuzetnog značaja. Nastavnik u trećem razredu treba posvetiti posebnu pažnju organiziranju maštovitih načina njihove interpretacije sa i bez sviranja na instrumentima, poštujući i dječije prijedloge jer je ona dio njihove drage svakodnevne igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Razumije i izvodi brojalicu prema zadatku precizno i tačno - Izvodi ogovarajuće pokrete u mjeri i ritmu na razne načine - Svira pravilno ritam na ritmičkom instrumentu po uzoru i na osnovu vlastitih ideja - Pokreti su precizni i tačni - Po sjećanju izvodi veći broj ranije obrađenih brojlica - Izgovaranjem i gledanjem u notni zapis određuje duge i kratke note (slogove teksta) 	<ul style="list-style-type: none"> - Prema slogovima riječi brojalice, upoređuje note i trajanja - uočava sličnosti i razlike, kroz posmatranje i razgovor - Prepoznavanje ranije naučene brojalice na osnovu ritma bez teksta (zagonetka) - Tačno izvodi mjeru i ritam skandiranjem, odbrojavanjem rukom, koraćanjem u koloni - Samostalno izvodi ritam sviranjem na instrumentima, Poigrava se s brojalicom, predlaže i izvodi pratnju, kombinuje instrumente 	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivno vrednuje brojalicu kao maštovitu igru i komunikaciju, koja razvija osjećaj pripadnosti grupi - Pamti i donosi u razred nove brojalice i izmišlja nove zajedničke igre - Uključuje se u izvođenje sa vidnim zadovoljstvom i raduje novim iskustvima - Uči druge izvođenju ritma na instrumentima - Kroz kreativne načine ritmičkog izražavanja jača samosvijest - Shvata da je orkestar - muzički uređena zajednica koja svira prema pravilima i znaku dirigenta 	<ul style="list-style-type: none"> - Pronalaženje i zapisivanje brojlica, sortiranje i izvođenje zaključaka - Dopunjavanje zidnog panoa novim zapisima - Izvođenje zapisa na originalnim i napravljenim instrumentima - Dopunjavanje razredne izložbe-stalna postavka - Osmišljava maštovite igre sa dječijim instrumenatima, - Crtanje i fotografisanje instrumenata –doprinos prezentaciji 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomaže, upućuje koordinira rad –rukovođi po potrebi - Osmišljava prigodne muzičke igre za interaktivno učenje - Usmjerava aktivnosti učenika, - Pokazuje i demonstrira izvođenje i sviranje - Procjenjuje interesovanja i napredak učenika, - Razvija kreativnost, dječije radne i kulturne navike
---	--	--	--	--	---

<p>IV SLUŠANJE MUZIKE</p> <p>Slušanje pruža obilje mogućnosti za upoznavanje muzičke umjetnosti i muzičke literature iz svijeta. Zato u trećem razredu treba upoznati kompozicije, sa težištem na umjetničko-doživljajnoj komponenti, sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrednotama budu sve jasnije izraženi. Nakon doživljaja muzike, usvajanje muzičkih pojmova koji su apstraktni djeci ovog uzrasta, treba da se odvija postupno i nenametljivo. Slušanjem treba upoznati informativno orkestarske instrumente po grupama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ima veći fond djela koja prepoznajeprilikom slušanja - Prepoznaje i saopštava ime kompozitora - Prepoznaje orkestarske instrumente po grupama (gudački, duhački drveni i limeni, udaraljke) - Razlikuje izvođačke sastave (orkestar, solista, hor, horski glasovi, dječiji hor) - Prepoznaje instrumente predstavnike grupa (flauta, truba, violončelo, klarinet harfa, gitara, bubanj, doboš) - Prepoznaje vokalno, instrumentalno i vokalno-instrumentalno izvođenje - Prepoznaje narodnu muzičku tradiciju - Poznaje i pamti imena bh. kompozitora 	<ul style="list-style-type: none"> - Slušajući brzo pamti i pjevuši melodiju, - Tačno uočava, razlikuje, upoređuje, izvodi zaključke o slušanom djelu - Brzo uočava i saopštava izvođača djela -Samostalno određuje karakter kompozicije - Tačno određuje jačinu (glasnoću), tempo i druge karakteristike djela - Razlikuje i poznaje pojedine instrumente i vizuelno i auditivno - Sposoban je za praćenje jednostavnog notnog zapisa i primjenu termina, (ritam, melodija, legato, staccato) - Prilikom slušanja muzike, posebno na koncertu, poštuje pravila ponašanja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Izražava ugodnost i utiske o slušanom djelu -Razgovora o osjećaju ugodnosti i opuštanja, - Često traži da se djelo ponovno sluša. - Komentariše osobine djela, saopštava zašto mu se dopada ili ne dopada. - Vidljivo pokazuje pozitivne navike i potrebu za muzikom - Riječima i odnosom pokazuje da cijeni muziku, izvođače i kompozitore - Traži da ih vidi uživo na koncertima -Pokazuje kulturu ponašanja kad sluša izvođenje i na koncertu - Pljeskanjem drugarima i na koncertu pokazuje pozitivno ponašanje prema djelima i muzičkim umjetnicima - Pokazuje razvoj svijesti o značaju muzike u porodici, školi i okolini - Razgovorom o muzici u okolini, ispoljava svoje stavove i potrebe za l 	<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanje medija o odgovarajućim djelima - U knjigama i štampi pronalaze i prikupljaju slike kompozitora i muzičkih instrumenata (simfonijski orkestar) - Pronalaze i prikupljaju slike tradicionalnih narodnih instrumenata i nošnji naroda BiH - Izrađuju zidne panoje sa tematskim sadržajima - Pronalaze i prikupljaju tradicionalne instrumente iz kraja gdje je škola - Posjeta koncertima u osnovnoj muzičkoj školi - Pravljenje zajedničke makete koncertnog podijuma - Pravljenje preglednog panoa na koji se dodaju slike instrumenata koje su upoznali, što ih motiviše na učenje - Posjeta najznačajnijim kulturnim objektima u mjestu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Osmišljava i realizuje simulacione igre za djecu, - Priprema i vodi djecu kroz aktivnosti dijaloga i interakcije - Pomoć učenicima u samostalnom i grupnom radu. - Osposobljava ih za uočavanje i bilježenje, - Upućuje i podstiče na prikupljanje materijala - Ukazuje na adekvatan način izrade preglednih zidnih kalendara sa terminima koncerata. - Planira termine za posjete kulturnim ustanova i bilježi ih na kalendaru - Osmišljava i obavlja temeljitu pripremu učenika za izlaske iz škole i posjete koncertu i kulturnim ustanovama (ponašanje, oblačenje)
--	--	--	--	--	---

<p>V DJEČIJE STVARALAŠTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izmišljanje novih pjesmica na zadani ili novi tekst - Slobodnija improvizacija na Orffovim instrumentima, - Improvizacija pokreta u ritmu i plesu - Plesna dramatizacija, - Literarno i /ili likovno izražavanje doživljaja muzike - Osmišljavanje više novih muzičkih igrokaza - Posjeta koncertu u mjestu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Samostalno spontano dovrši započetu pjesmu pjevanjem ili sviranjem - Samostalno istražuje instrument i na njemu improvizira - Pravi varijacije na zadanu temu - Spontano na muziku progovara pokretom, likovno ili literarno - Na podsticaj ali i spontano daje svoje ideje za rad 	<ul style="list-style-type: none"> - Samostalno smišlja, upoređuje, dodaje, mijenja - Izražava razne ritmove iz života instrumentima. - Pravi improvizaciju ritmičke pratnje pjesmi - Stvara kombinacijom riječi, instrumenata, pokreta i likovnim izrazom. - Bez vanjskog podsticaja sam predlaže ideje i uključuje se u rad. - Predlaže instrumente za dočaravanje likova u igrokazu 	<ul style="list-style-type: none"> - Željom za muziciranjem pokazuje pravilan odnos prema muzici - Sigurnije i samostalnije praćenje pjevanja - Saopštava interes i želju za njihovim kombinovanjem, - Slobodnija improvizacija kolektivna, grupna, u paru (dijalogom), individualna - Učešće sa zadovoljstvom u muzičkim igrokazima svog razreda 	<ul style="list-style-type: none"> - Pronalaženje priča i bajki čiji se likovi mogu muzikom „ozvučiti“. - Dogovaranje o improvizaciji koja omogućava neverbalnu komunikaciju i socijalizaciju. - Izvođenjemuzičkog igrokaza uz kombinaciju pojedinaca - likova i kolektiva - Komunikacija kroz muziku i kooperacija u radu 	<ul style="list-style-type: none"> - Priprema, rukovodi i razvija interes učenika prema muzici svojim odnosom i stavovima. - Planira aktivnosti i muzičke sadržaje u korelaciji sa ostalim umjetničkim i drugim odgojnim područjima - Posjete koncertima, priredbama -saradnja sa lokalnom zajednicom - Procjenjuje učenička postignuća, podstiče kreativnost
---	--	--	--	--	---

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: LIKOVNA KULTURA

3. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

LIKOVNA KULTURA – III RAZRED

(2 časa sedmično - 70 časova godišnje)

OBRA ZLOŽENJE

Prema nalogu Ministra za obrazovanja, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Elvira Kazazovića, oformljen je stručni tim učitelja/nastavnika/profesora razredne nastave, koji su izvršili analizu nastavnog programa za I, II, III, IV i V razred devetogodišnje osnovne škole.

Definisana su područja analize (razvojna primjerenost, povezanost i ujednačenost sadržaja i ishoda, logička povezanost različitih predmetnih područja u tematske i druge cjeline), a u analizu su bili uključeni nastavnici koji su realizirali nastavu u I, II, III i IV razredu devetogodišnje osnovne škole, kao i primjeri iz prakse koji argumentuju potrebu za promjenom (dječiji radovi, dokumentacija, planovi i analize nastavnika). Rezultati analiza su bili dopunjeni i fokus grupama sa roditeljima (šta su primijetili da je djeci bilo teško/lako, nerazumljivo, da li se sa nekim sadržajima ne slažu i zašto, šta je bilo uspješno...) te su dati prijedlozi za izmjene, koje je usaglasio stručni tim Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta LIKOVNA KULTURA za treći razred devetogodišnje osnovne škole:

-Tehnika tuša se ne realizuje u III razredu (tuš i drvce, tuš i kist, lavirani tuš)

Okvirni broj sati po oblastima:

OBLAST	BROJ ČASOVA
1.TAČKA I LINIJA	15
2. BOJA	15
3. PLOHA	10
4. MASA I PROSTOR	15
5. POVRŠINA	15

*Ovako postavljene tematske cjeline ne isključuju ni jednu oblast, niti bilo koju tehniku rada.

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA			
PROGRAMSKI SADRŽAJI		ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI I ZADACI	
TEMATSKJE CJELINE/OBLASTI	MOTIVI I TEHNIKE	OBRAZOVNI CILJEVI	ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI
<p>1. TAČKA I LINIJA</p> <p>Vizuelno-likovni sadržaji - Vizuelno opažanje i doživljaj obrisne /konturne/ i strukturne crte/linije na likovnim djelima - Razvijanje početne osjetljivosti za kontraste crta/linija: ravne-zakrivljene, meke-tvrde, otvorene-zatvorene i funkciju linije-crte kroz spontano izražavanje i stvaranje - Crta/linija kao element navedenih sadržaja</p>	<p>- Iz djetetovog okruženja: ljudi, životinje, biljke, pojave u prirodi, objekti, prostori - Iz sadržaja drugih predmeta /korelacija sa drugim predmetima/: materijeg jezika /priča, bajka, pjesma, poslovice...../, MO, matematike, istorije/historije, muzičke i tjelesne kulture, BiH kulturne baštine ... - Iz kulturne tradicije i narodnih običaja: praznici, značajni datumi, etnografsko nasljeđe - Izuzetna djela domaće, evropske i svjetske likovne umjetnosti -Tačka i crta/linija kao samostalni likovni element sa svim svojim karakteristikama i kompozicionim odnosima u vizuelno-likovnim sadržajima - Iz oblasti nevizuelnog: emocije, čula, muzika,.. -Olovka, flomasteri /crni ili tamni/</p>	<p>- Uočiti u neposrednom djetetovom okruženju i uporediti na svojim i umjetničkim radovima obrisne /konturne/ i strukturne crte/linije i moći se izražavati tim linijama - Uočiti, razumjeti i moći predstaviti kontraste crta/linija: ravne-zakrivljene, meke-tvrde, otvorene-zatvorene; i funkciju linije-crte kroz spontano izražavanje i stvaranje i korištenje materijala /likovno-tehničkih sredstava/ i crtačkih tehnika - Usvojeni pojmovi za oblast crtanje: obris, građa, tekstura, kontrast linija/crta, meka crta, tvrda crta, otvorena crta, zatvorena crta - Linija kao element navedenih sadržaja - Linija kao samostalni likovni element</p>	<p>- Razvijanje kod učenika senzornih, misaonih, manipulativnih, izražajnih i praktičkih sposobnosti - Formiranje stavova i odnosa prema vrijednostima, očuvanje kulturne baštine i prirodne okoline - Pozitivan odnos prema radu: urednost, inicijativa, samostalnost, angažovanost, spremnost za saradnju i timski rad - Razvijanje humanosti, solidarnosti, drugarstva; jačanje i bogaćenje emocija - Razvijanje sposobnosti posmatranja, uočavanja, zaključivanja, snalažljivosti, kreativnosti, konkretnog i apstraktnog mišljenja i mašte, orijentacija u vremenu i prostoru</p>
<p>2. BOJA</p> <p>- Vizuelno-likovni sadržaji Vizuelno opažanje i doživljavanje lokalnih hromatskih i ahromatskih boja u okruženju i na likovnim djelima - Razvijanje početne osjetljivosti za 1. kontraste boja /kontrast toplo-hladno, kontrast boje prema boji, kontrast svijetlo-tamno/ 2. kontrast hromatskih i ahromatskih boja kroz spontano likovno izražavanje i stvaranje - Boja kao samostalni li-</p>	<p>- Vodene boje, gvaš, tempera, kolaž, pastel, flomasteri u boji /za manje formate radova/</p>	<p>- Uočiti, razumjeti i moći predstaviti boje u djetetovoj okolini i na umjetničkim djelima - Razumjeti i moći predstaviti boju kroz spontano izražavanje i stvaranje i korištenje materijala /likovno-tehničkih sredstava/ i slikarskih tehnika - Usvojeni pojmovi za oblast slikanje: boja, slika, slikati, slikar, imena boja, osnovne boje, izvedene boje, hromatski i ahromatski tonovi boja, mehaničko miješanje boja - Boja kao samostalni likovni element</p>	<p>- Razvijanje sposobnosti dovođenja u sklad linije, boje i oblika, njihova praktična primjena u odijevanju, uređenje životnog prostora, izrada čestitki, ukrasnih predmeta, nakita.... - Razvijanje sposobnosti predstavljanja sadržaja; pjesme, priče, događaja, pojava u prirodi, emocija i sl. kroz likovni izraz</p>

<p>kovni elemenat u navede-nim likovnim sadržajima</p>			
<p>3. PLOHA</p> <p>Vizuelno-likovni sadržaji</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rad na daljem razvijanju senzibiliteta prema razli-kama između svijetlih i tamnih, velikih i malih površina u dječijem okru-ženju i na umjetničkim djelima /grafikama/ -Razvijanje osjetljivosti prema vizuelnim grafičkim odnosima - Razvijanje početne osje-tljivosti za grafiku kroz spontano izražavanje i stvaranje - Svijetle i tamne površine kao elemenat izražavanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Papir grafika /izrada šablona od papira/, otiski-vanje predmeta različitih struktura, otiskivanje razli-čitih odnosa boja, višeboj-na monotipija 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočiti, razumjeti i mo-ći predstaviti razlike između svijetlih i tamnih površina u djetetovoj okolini i na radovima - Razvijanje senzibili-teta prema grafičkom iz-razu kroz spontano izra-žavanje i stvaranje - Usvojeni pojmovi za oblast ploha /grafika: crno-bijelo /ahromatski kontrast svijetlo-tamno/, kontrast boje prema boji /hromatski kontrast svijetlo-tamno / obojena grafika, šablon /matrica za preslikavanje/, grafi-čki otisak, višebojna monotipija - Svijetle i tamne površine kao elemenat izražavanja 	
<p>4. POVRŠINA</p> <p>Vizuelno-likovni sadržaji</p> <ul style="list-style-type: none"> - Likovani elementi: /linija, ploha, boja/ u crta-nom filmu i njihovo kreta-nje /pokrenuti crtež, slika/ - Reklama - vizuelne i sadržajne karakteristike - Fotografija i govor foto-grafije, primjena fotogra-fije u vizuelnim komuni-kacijama - Fotomontaža, izraz i poruka /govor/ Vizuelni medij - Crtani film, fotografija, TV, pozorište lutaka Dizajn - Odjeća učenika, radna odjeća za razne zanimanja, čestitke, slikovnice Realizacija u materijalu - Izrada čestitki, znakova vizuelnih komunikacija, reklama /upotrijebiti od-govarajuće tehnike crta-nja, slikanja, grafike/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Slikovnice priznatih autora, stripovi, zaštitni znakovi, saobraćajni zna-kovi, crtani film priznatih autora, plakati, reklamni panoi, spotovi, TV-slike, oprema knjiga, djela kompjuterske grafike, scenografija, maske, pozorište lutaka, umje-tnička fotografija, foto-montaža, čestitke,... 	<ul style="list-style-type: none"> - Opažanje i razlikovanje i primjena likovnih eleme-nata u crtanom filmu - Primjena fotografije u vizuelnim komunikaci-jama -Izrada i dizajniranje slikovnice, čestitke, re-klame, lutke, maske, plakata, odjeće za razna zanimanja,... - Usvojeni pojmovi za oblast vizuelnih komuni-kacija: - crtež u pokretu, rekla-ma, fotografija, fotograf, fotomontaža, fotogovor, čestitka, scenska lutka 	
<p>5. MASA I PROSTOR</p> <p>Vizuelno-likovni sadržaji</p> <p>Vizuelno opažanje i</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Realizacija u materijalu po izboru: - glina, glinamol, plaste- 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočavanje jednostavnih oblika i prostora u okru-ženju i na umjetničkim djelima kiparstva i arhi- 	

<p>doži-vljavanje jednostavnih i složenih oblika i prostora u okruženju i na umjetničkim djelima kiparstva i arhitekture</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje početne osje-tljivosti za kontrast volu-mena i prostora, masu i odnos prostora i mase kroz spontano izražavanje i stvaranje - Funkcija oblika i prostora - Osnovni elementi urbanizma: trg, ulica - Tipovi naselja 	<p>lin, papir, karton, mekani lim, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal</p>	<p>tekture</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje početne osje-tljivosti za kontrast volu-mena i prostora, masu i odnos prostora i mase kroz spontano izražavanje i stvaranje - Usvojeni pojmovi za oblast prostorno oblikovanje i građenje: kiparstvo, arhitektura, urbanizam, ulica, trg, ma-sa, prošupljena masa, vo-lumen, reljef /namjena/ - Razumijevanje funkcije oblika i prostora i osnovnih elemenata urbanizma: trg, ulica i tipovi naselja 	
---	---	--	--

OČEKIVANI REZULTATI

Da učenici dalje usvoje pojmove i da dalje rade na savladavanju sposobnosti i vještina pri upotrebi materijala i sredstava.

Za oblast liniju:

- da su sposobni razlikovati konstruktivnu i konturnu liniju/crtu po izražajnim karakteristikama, po odnosima i mogućnostima primjene
- da usvoje da konstruktivna linija definiše strukturu površine, a da konturna linija opisuje neki oblik, neku formu
- da znaju upotrebljavati liniju primjenom kontrasta po karakteru; meke linije nasuprot tvrdih linija /pojačava se odnos i mekih i tvrdih linija kada se nalaze u organizaciji kompozicije/
- da usavršavaju znanja o mogućnostima korištenja crtaćih materijala; meke olovke, drvenih boja, pastela /voštanog, suhog/, flomastera

Za oblast slikarstva:

- da proširuju znanja o različitim materijalima i primjeni slikarskih tehnika: vodenim bojama, gvašu, temperi, kolažu, voštanom pastelu, suhom pastelu, flomasterima u boji
- da proširuju znanja o bojama, primjeni kontrasta svijetlo-tamno
- da nauče koje su hromatske, a koje ahromatske boje i da su sposobni primjenjivati ih u svom kreativnom radu
- da nauče da se miješanjem crne i bijele boje mogu ostvariti veliki broj sivih tonova /da miješanjem boje mogu postati svjetlije i tamnije/
- da boje mogu biti bliske /sa malom svjetlosnom razlikom/ i da mogu biti različite/kontra-stne /sa velikom svjetlosnom razlikom/

Za oblast ploha:

- da usvoje pojam kontrasta ploha pri organizaciji kompozicije, velike i male plohe /suprotstavljanje odnosa veličina ploha/
- da usvoje princip organizovanja kompozicije suprotstavljanjem obliha i uglatih ploha

Za oblast površina, masa i prostor:

- da kroz različite materijale, primjenom kontrasta dožive različitost površina /primjena različitih tekstura/
- da su u stanju u svom radu primjenjivati različite vrste materijala pri obradi površina
- da su sposobni organizovati prostornu kompoziciju /vajarsku formu – reljef/
- da su sposobni prepoznati /razlikovati/ reljefe po stepenu plastičnosti; visoki reljef, niski reljef i udubljeni reljef
- da kroz igru mogu realizovati prostorne kompozicije u formi reljefa različitog stepena plastičnosti
- da usvoje pojmove:
- visoki reljef, niski reljef i udubljeni reljef, površina, prostor, reljef, kip, kipar /skulptor/, modelovati

STRUKTURA PROGRAMA

1. TAČKA I LINIJA

Likovno područje crtanje:

U okviru likovnog područja crtanje, učenici trećeg razreda radit će na daljem savladavanju primjene linije, tačke i mrlje kao izražajnog sredstva u predstavljanju scena iz mašte, prizora, prostornih odnosa. Očekuje se da se učenici upoznaju sa mogućnosti primjene konstruktivne i konturne linije /crte/ u realizaciji vlastitih kreacija.

Da shvate i spoznaju mogućnosti primjene različitih vrsta linija ostvarujući kontrast među njima. Kontrast linija po: intenzitetu, debljini, dužini, prostiranju u prostoru /prostornoj orijentaciji/.

Dalji rad na pronalasku sopstvenih, originalnih vlastitih, kreativnih rješenja u prikazivanju: prostora, scena i događaja, na osnovu doživljenih iskustava

2. BOJA

Likovno područje slikanje:

U likovnom području slikanje učenici rade na daljem savladavanju znanja upotrebe slikarskog materijala i načina primjene slikarskih tehnika. Učenici prepoznaju i savladavaju primjenu kontrasta, osnosa svijetlo-tamno. Upoznaju se sa hromatskim /kontrastom obojenih boja/ i ahromatskim kontrastom /kontrastom neobojenih boja: crna, siva i bijela boja/ i načinom njihove primjene. Miješanjem boja ostvaruju se brojni valerski /svjetlosni/ odnosi.

Usvajanje i u svojim radovima primjena hromatskih i ahromatskih boja. Miješanjem boja ostvaruje se bogatstvo kolorita na likovnom radu.

Učenici polako na svojim radovima povećavaju broj detalja.

3. PLOHA

Kroz tematsku oblast PLOHA učenici spoznaju mogućnosti primjene organizacije likovne kompozicije suprotstavljanjem velikih i malih ploha, kroz predstavljanje u dvodimenzionalnoj formi; crtanje, slikanje, grafika. Stiču sposobnost prepoznavanja karakteristika plohe /velike-male plohe/.

Da su u stanju prepoznati i na svojim radovima koristiti obojenu plohu u smislu vizuelnog znaka. Suprotstavljanjem ploha, obliha i ugaonih ostvaruje se kontrast. Organizacija kompozicije primjenom; ritma, ravnoteže, simetrije...

4. MASA I PROSTOR

Tematska oblast Masa i prostor obuhvata likovne oblasti: Oblikovanje, građenje, primijenjenu umjetnost i dizajn.

U trećem razredu i dalje je prisutan izražen interes za oblikovanjem u prostoru koji učenici doživljavaju kao igru povezanu sa estetskim stvaralačkim procesom.

Pri kreativnom procesu /kreativnoj igri/ mogu se koristiti: glina, glinamol, plastelin, stiropor, tekstil, vata, vunica i žica, neoblikovani materijal /ambalaža, kutijice...../ i drugi prirodni materijali /plodovi kestena, žira, šišarke i slično/.

Realizuju se radovi sa naglaskom na primjeni odnosa raličitosti veličina /primjene kontrasta veličina oblika/ kao i primjene kontrasta /suprotnosti/ punog /mase/ i praznog.

Teme /motivi za rad/ su iz učenikovog okruženja; predstave ljudi, životinja, makete, objekti, predmeti primijenjene umjetnosti.

5. POVRŠINA

Tematska oblast POVRŠINA realizuje se upotrebom različitih materijala u cilju predstavljanja različitih površina i različitih tekstura.

Sposobnost percipiranja na umjetničkim djelima, svom okruženju i sposobnosti primjene različitih površina /hrapavo, glatko, sjajno, mat, ravno, neravno/.

Učenici treba da su sposobni prepoznati različite površine i da one tim odnosima ostvaruju i različitost /kontrast/ u okviru kompozicije. Usvajanje različitosti vajariskih tekstura i sposobnost njihove primjene u kreativnom radu.

Rad na izradi maski, čestitki za prigodne datume, pozivnica, reklama, plakata, praktično primjenjuju usvojena znanja.

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Likovna kultura u III razredu podrazumijeva proširivanje već usvojenih i povezivanja do tada stečenih vizuelnih iskustava sa novim likovnim sadržajima i razumijevanju likovne umjetnosti.

Usvajanje znanja i likovno kreativni rad realizuje se kroz forme prostorne organizacije kompozicije:

1. OBLIKOVANJE NA PLOHI - organizacija plohe /kompozicije/ sa pažnjom na ispunjavanju cijele površine rada
2. OBLIKOVANJE U PROSTORU - organizovanje kompozicije različitih oblika /pravilni i nepravilni oblici/

Ove dvije podjele kreativnog rada po prostornoj organizaciji realizuju se kroz LIKOVNE OBLASTI /likovna područja.

Za oblikovanje na plohi kroz područja:

- CRTANJE
- SLIKANJE
- GRAFIKA /elementarne forme grafike/ karton grafika, /upoznavanje sa osnovnim principima grafike/

Oblikovanje u prostoru kroz područja:

- PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE
- PODRUČJE PRIMIJENJENA UMJETNOST I DIZAJN /upotrebnih predmeti/

Programski sadržaji predmeta LIKOVNA KULTURA u osnovnoj školi realizuju se kroz formu tematskih cjelina/oblasti koje bi trebale biti ustrojene /unificirane/ jednobrazno za sve razrede od 1-9. razreda.

1. TAČKA I LINIJA
2. BOJA
3. PLOHA
4. MASA I PROSTOR
5. POVRŠINA

Ovakva forma obezbjeđuje kontinuitet u usvajanju i proširivanju znanja, sposobnosti i likovne kreativnosti djece, permanentno kroz cjelokupni osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Tematske cjeline bi se realizovale kroz likovno kreativni rad u svakom polugodištu, što znači da bi svaka tematska cjelina bila dva puta obrađena u toku školske godine. Ovakav pristup zaokruživanja jedne cjeline kroz likovne zadatke /likovne probleme/ obezbijedio bi veću preglednost i sistematizovanje gradiva koje učenici trebaju usvojiti i njegovo logičko ponovno proširivanje u drugom polugodištu. Ponavljanje tematskih cjelina u formi koncentričnih krugova pruža mogućnost preispitivanja usvojenih i prezentiranja novih sadržaja i znanja.

Ovakvo postavljene tematske cjeline ne isključuju ni jednu oblast, niti bilo koju tehniku rada.

Kvalitet učenja u likovnoj kulturi je proces kada učenici vizueliziraju problem koji ranije nisu znali, prepoznaju ga i razriješe putem likovno tehničkih sredstava. Taj proces kod učenika razvija kreativno mišljenje, sposobnosti i saznanja što utiče na formiranje likovno oblikovnih temelja koji će im pomoći u analizi složenih vizuelno likovnih ideja i problema u komponovanju osmišljenih likovnih kompozicija. Likovna pismenost podstiče se kroz nastavu, koja učenike uključuje u aktivan proces vizuelnog istraživanja, doživljaj zadovoljstva u razrješavanju problema i sposobnosti vrednovanja. Razvoj likovne pismenosti obuhvata razradu zadatah nastavnih tema putem kojih učenici spoznaju /stvaraju predstavu/ o značaju likovne umjetnosti u vlastitom životu, i interakciju umjetnosti, nauke i društva, novih medija i okruženja.

Motivi – teme /likovni sadržaji/

Zahvalne teme za likovno kreativni rad predstavljaju doživljaji i spoznaje. Motive prema svojoj vizuelizaciji sadržaja dijelimo na:

1. Vizuelne motive

2. Nevizuelne motive
3. Motive likovne forme /likovni i kompozicioni elementi/

- iz neposrednog okruženja djeteta; porodica, škola, mjesto stanovanja, prostori, objekti, pojave u prirodi, biljke.....

- sadržaji drugih predmeta /korelacija sa drugim predmetima/; maternjeg jezika /basna, priča, bajka, poslovice, pjesmica,../, matematike, moje okoline, glazbene kulture, tjelesne i zdravstvene kulture

- iz narodnih običaja /tradicije/: značajni datumi, praznici, etnografsko /kulturno/ nasljeđe

- likovni i kompozicioni elementi: shodno učeničkom uzrastu razrješavanje likovnih zadataka kroz upotrebu likovnih i kompozicionih elemenata

- nevizuelni poticaji: emocije /osjećanja/, čula, muzika...

POJMOVI KOJE ĆE UČENICI USVOJITI

CRTANJE: obrisna /konturna/ i konstruktivna linija, kontrast linija, odnos linija/crta, karakter linija, linije u različitim smjerovima

SLIKANJE: vrste boja, hromatske i ahromatske boje, svijetle i tamne boje, upotreba i miješanje /pripremanje/ boja, proširivanje znanja o slikarskim tehnikama

GRAFIKA: karton grafika, kliše, šablon /matrica za preslikavanje/, grafički otisak, grafičar, štampanje /otiskivanje/

PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE: odnos veličina u prostoru, kompozicija oblika i prostora, masa, suprotnost masa i prazan prostor, puna plastika, reljef

VIZUELNA KOMUNIKACIJA: kontrast tekstura, znakovi vizuelnih komunikacija, maska, lutka, scenografija, čestitka, pozivnica, plakat, naslovna strana za knjigu...

OCJENJIVANJE /brojčano/

Ocjenjivanje u predmetu Likovna kultura je izuzetno složen segment rada nastavnika, s obzirom na to da crtež predstavlja cjelinu koja u sebi sadrži komplekse sposobnosti i osobina djeteta, upornosti i iskustva, stečenog znanja i usvojenih navika, pozitivnog i negativnog uticaja sredine, kao i sklad emocionalnih i izražajnih sposobnosti transponovanih u likovne elemente. Iz tog razloga i dječiji crtež moguće je analizirati sa različitih aspekata:

1. estetskog
2. psihološkog
3. pedagoškog.

Ako prihvatimo da se djeca likovno izražavaju jer imaju potrebu da iskažu svoj svijet, svoje viđenje svijeta, predmeta i pojava, svoje strahove i oduševljenje, onda su svi ti radovi “stenografski zapis duše” i kao takvi moraju biti dobri, ne mogu biti loši.

Činjenica je da se nastavnik u razredu susreće sa učenicima koji su nadareni i onima koji nisu, i postavlja se pitanje šta raditi u takvoj situaciji? Učenici koji nisu nadareni ne bi smjeli biti “kažnjeni” slabim ocjenama zato što je priroda “zaboravila” da ih obdaru sposobnosti za likovno-kreativno izražavanje /ne posjeduju likovni talenat/.

Predmet Likovna kultura složena je iz dva segmenta;

1. Likovna Forma /Likovni jezik/ i
2. Likovnih sadržaja

Oblast Likovna Forma /Likovni jezik/ koji se odnosi na likovne elemente i principe komponovanja su teoretskog karaktera i mogu se savladati i usvojiti.

Dakle, učenici koji nisu talentovani trebaju imati priliku u skladu sa svojim mogućnostima da usvajaju likovni jezik i njime se izražavati. Prilikom ocjenjivanja manje nadarenih učenika treba pratiti i imati u vidu individualne mogućnosti, stepen zalaganja i želje da se realizuje postavljeni zadatak, napor koji dijete ulaže u realizaciju zadatka da bi postiglo rezultat, aktivnost na časovima likovne kulture. Nema loših dječijih radova.

Vizuelno estetska kultura razvija kod učenika sposobnost uživanja i razumijevanja umjetnosti, odnos prema estetskom, pravilno doživljavanje vizuelnih informacija, odnos prema svjetskoj i našoj kulturnoj baštini.

Pravilan odnos nastavnika prema učeničkim radovima je od izuzetnog značaja za likovno kreativni rad djece. Ako nastavnik traži od djece da tačno “prepisuju” percipirano, da doživljavaju i gledaju očima odraslih svijet oko sebe, onda takva nastava Likovne kulture ne ispunjava osnovne principe savremene nastave, ciljeve i zadatke koji se pred nju postavljaju.

IZLOŽBE I DOKUMENTACIJA

Prateći učenika u prvom kvartalu, nastavnik vodi sukcesivno opisnu dokumentaciju. Ako ne postoji zahtjev učenika, roditelja ili staratelja da oni posjeduju crtež učenika, nastavnik “crteže“ u školi kao dragocjenu dokumentaciju treba da cijeni i čuva. Na razrednom panou ili na drugom mjestu u školi od najboljih, kreativnih crteža, i uz pedagoški odabir, treba sukcesivno izlagati. Izložbe mogu biti sedmične, mjesečne, polugodišnje i godišnje. Pored toga “crteže“ učenika treba prezentirati i na općinskim, kantonalnim, federalnim, državnim i internacionalnim izložbama. U tom smislu estetska ocjena i procjena treba da bude osnovna orijentacija. To je i mogućnost objektiviziranja i afirmacije učenika, nastavnika i škole. S druge strane nastavnik ima dokumentiran pregled likovnog razvoja i napretka učenika.

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA ŠKOLA

Predmet: TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

3. razred

Sarajevo, juni 2018.godine

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ – III RAZRED

2 (3) časa sedmično- 70 (105) časova godišnje

*Obrazloženje

Izvršene su određene korekcije Nastavnog programa iz nastavnog predmeta Tjelesni i zdravstveni odgoj za treći razred devetogodišnje osnovne škole:

- *U trećem razredu čas Tjelesnog i zdravstvenog odgoja naveden u zagradi se ne realizuje u sastavu sedmičnog učeničkog opterećenja niti ulazi u sedmičnu nastavnu normu, već se realizuje kao terenska nastava danima vikenda ili kroz projektnu sedmicu, a u skladu sa Pedagoškim standardima i normativima, član 5.1.5.(„Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 30/18).*
- *Nastavna jedinica “Duhan, alkohol i droga “ se realizuje;*

Sedmični fond sati	2 (3)
Fond sati za godinu	70 (105)
Ukupan broj nastavnih cjelina	5 (1)
Ukupan broj nastavnih tema	40 (4)
Broj frekvencija nastavnih tema	-

Broj nastavnih cjelina	SADRŽAJ – CJELINE	Broj nastavnih sati PRAKTIČNO	Broj nastavnih sati TEORIJA
1.	IGRE SA PRIMJENOM BIOTIČKIH MOTORIČKIH ZNANJA	54 (14)	1
2.	IGRA SA PRIMJENOM ELEMENATA RITMIKE I PLESA		1
3.	ELEMENTARNE IGRE		1
4.	ŽIVJETI ZDRAVO	6	2
5.	VANNASTAVNE AKTIVNOSTI	4	1
*	*VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI	(19)	(2)
UKUPNO		64 (33)	6 (2)
UKUPAN BROJ SATI		70 (35)	

NASTAVNE CJELINE I NASTAVNE TEME

Svaka je nastavna cjelina podijeljena na teme ovisno o analizi inicijalnog stanja, motoričkog znanja i materijalnih uslova o čemu nadalje ovisi i određivanje frekvencije po pojedinim temama i nastavnim jedinicama.

1. IGRE SA PRIMJENOM BIOTIČKIH MOTORIČKIH ZNANJA

➤ Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prostora

1. Igre sa primjenom BMZ - hodanje
2. Igre sa primjenom BMZ - trčanje
3. Igre sa primjenom BMZ - puzanje
4. Igre sa primjenom BMZ - kolutanje
5. Igre sa primjenom BMZ - valjanje
6. Igre sa primjenom BMZ - premetanje
7. Igre sa primjenom BMZ - skakanje

➤ Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prepreka

8. Igre sa primjenom BMZ – preskoci
9. Igre sa primjenom BMZ – naskoci – saskoci
10. Igre sa primjenom BMZ – penjanja – spuštanja

➤ Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje otpora

10. Igre sa primjenom BMZ – dizanje
11. Igre sa primjenom BMZ – nošenje
12. Igre sa primjenom BMZ – guranje
13. Igre sa primjenom BMZ – vučenje
14. Igre sa primjenom BMZ – upiranje
15. Igre sa primjenom BMZ – višenje

➤ Igre u funkciji razvoja BMZ za manipulisanje predmetima

16. Igre sa primjenom BMZ – bacanja
17. Igre sa primjenom BMZ – hvatanja
18. Igre sa primjenom BMZ – vođenja
19. Igre sa primjenom BMZ – žongliranja

2. IGRE SA PRIMJENOM ELEMENATA RITMIKE I PLESA

20. Ritmičke igre za razvoj osjećaja za pravilno držanje tijela
21. Ritmičke igre za oblikovanje pokreta,
22. Ritmičke igre za razvoj orijentacije u prostoru
23. Ritmičke igre za razvoj osjećaj odnosa tona i pokreta
24. Slobodne kreacije djeteta
25. Dječije plesne igre
26. Dječije narodne igre
27. Društvene igre

3. ELEMENTARNE IGRE

28. Elementarne igre za razvoj brzine
29. Elementarne igre za razvoj snage
30. Elementarne igre za razvoj koordinacije (spretnost, okretnost)
31. Elementarne igre za razvoj preciznosti
32. Elementarne igre za razvoj ravnoteže
33. Elementarne igre za razvoj fleksibilnosti

4. ŽIVJETI ZDRAVO

➤ Pravilna prehrana

34. Porijeklo i proizvodnja hrane
35. Moj tanjir
36. Voda – najzdravije piće

➤ Lična higijena i higijena zdravlja

37. Higijena tijela
38. Čistoća je pola zdravlja

5. VANNASTAVNE AKTIVNOSTI

➤ Prevencija nasilničkog ponašanja

39. Navike i ponašanja

- Prevencija ovisnosti

40. Duhan, alkohol i droga

*** VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI**

➤ Aktivnosti u prirodi

41. Izleti
42. Orijentacija
43. Orijentiring
44. Prva pomoć

➤ Olimpijski dan

Takmičenje

CILJEVI I ISHODI UČENJA

CILJEVI		ISHODI UČENJA	
Očuvanje i unaprjeđenje zdravlja		- Zna zašto je zdravlje osnov i preduvjet za sve ljudske aktivnosti;	
		- Zna zašto tjelesna aktivnost utiče na očuvanje i unapređivanje zdravlja;	
		- Zna zašto je pravilno držanje tijela uvjet da se spriječe deformacije kičme, grudnog koša, ekstremiteta i da se osigura normalano funkcioniranje organizma;	
		- Zna zašto je prekomjerna tjelesna težina izvor brojnih tegoba i zdravstvenih problema i da joj je najčešći uzrok nepravilna ishrana i nekretanje;	
		- Zna zašto je tjelesna aktivnost izvor dobrog raspoloženja, koje pomaže zdravlju;	
		- Zna da je čovjek dio prirode i da su tjelesne aktivnosti u prirodi posebno važna za djecu;	
		- Zna zašto kvalitet, oblik i veličina, te vanjskim prilikama i aktivnostima neprimjerena obuća i odjeća mogu negativno uticati na zdravlje;	
		- Porodično koristi zdravstvene usluge;	
		- Ima usklađen dnevni ritam odmora, spavanja, učenja i igre, primjeren uzrastu, uz asistenciju odraslih;	
		- Izbjegava situacije u kojima može da se povrijedi i umije da traži pomoć;	
		- Poznaje principe pravilne i redovne ishrane, ima kulturu objedovanja;	
		- Posjeduje osnovne navike lične i kolektivne higijene;	
		- Zna zašto su psihoaktivne supstance štetne;	
	- Tražit će pomoć ukoliko je zlostavljano (tjelesno, emocionalno ili seksualno) i (ili) zanemareno, ili zna za takav slučaj.		
Rast i razvoj	Antropometrijska obilježja	- U početnom i u završnom stanju, utvrđena karakteristična odstupanja među učenicima od prosjeka (razreda, škole) i izvršena klasifikacija učenika prema njihovom stvarnom stanju i razvojnim potrebama:	
		- U početnom i u završnom stanju, utvrđeno stvarno stanje: stopala, ekstremiteta, kičme i grudnog koša; potrebne aktivnosti za korekciju;	
		- U početnom i u završnom stanju, utvrđen napredak u visini: prosječan, nadprosječan, podprosječan;	
		- U početnom i u završnom stanju, utvrđen napredak u težini: normalan, povećan, smanjen;	
		- U početnom i u završnom stanju, utvrđen odnos težina – visina: normalan, mršavost, gojaznost; potrebne aktivnosti za normaliziranje odnosa;	
		- U početnom i u završnom stanju, utvrđen odnos potkožnog masnog tkiva i mišićne mase: izvrstan, nadprosječan, prosječan, podprosječan, loš, potrebne aktivnosti za normaliziranje odnosa.	
Rast i razvoj	Funkcionalne sposobnosti	- U početnom i u završnom stanju, za tri minute pretrči distancu za ocjenu aerobne izdržljivosti: loše, podprosječno, prosječno, nadprosječnu, izvrsno; predložene aktivnosti za normaliziranje stanja;	
		- U početnom i u završnom stanju, puls u mirovanju je: vrlo nizak, nizak, umjeren, visok, vrlo visok; potrebne aktivnosti za praćenje i normaliziranje stanja;	
		- U početnom i u završnom stanju, krvni pritisak je: vrlo nizak, nizak, normalan, visok, vrlo visok; potrebne aktivnosti za praćenje i normaliziranje stanja;	
		- U početnom i u završnom stanju, funkcionalne sposobnosti osiguravaju mu da se adaptira na primjerene tjelesne napore: normalno, s primjetnim znacima zamora, s izraženim znacima zamora, s izrazito izraženim znacima zamora; potrebne aktivnosti za praćenje i normaliziranje stanja.	
		- U početnom i u završnom stanju, ocjena za taping rukom: loše, podprosječno, prosječno, nadprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka;	
	Psihomotoričke sposobnosti	- U početnom i u završnom stanju, ocjena za skok udalj s mjesta: loše, podprosječno, prosječno, nadprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka;	
		- U početnom i u završnom stanju, ocjena za poligon natraške: loše, podprosječno, prosječno, nadprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka;	
		- U početnom i u završnom stanju, ocjena za izdržaj u visu zgibom: loše, podprosječno,	

		<p>prosječno, nadprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - U početnom i u završnom stanju, ocjena za podizanje trupa: loše, podprosječno, prosječno, nadprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka; - U početnom i u završnom stanju, procjenjene psihomotoričke sposobnosti: loše, podprosječne, prosječne, nadprosječne, izvrsne; potrebne aktivnosti za stimuliranje napretka.
Usvajanje znanja, razvojanje sistema vrijednosti, stavova i navika	Znanja	- Zna zašto je period djetinjstva i mladosti odlučujući za potpun rast i razvoj čovjeka, njegovih osobina i sposobnosti;
		- Zna zašto su osobine i sposobnosti čovjeka nedjeljiva cjelina:
		- Zna da je visina pretežno urođena karakteristika, različito važna za razne sportove;
		- Zna da je, u odnosu na visinu, normalna težina preduvjet za optimalno funkcioniranje organizma i uspjeh u psihomotoričkim i drugim aktivnostima;
		- Zna zašto je potkožno masno tkivo izvor tjelesnih i psihičkih problema;
		- Zna zašto je pravilna ishrana i svakodnevno vježbanje smanjuje potkožno masno tkivo i povećava mišićnu masu;
		- Zna zašto tjelesna aktivnost utiče na pravilan rast, razvoj i funkcioniranje organizma ukoliko vježba svakodnevno;
		- Zna da bez kisika čovjek ne može živjeti i da je dovoljna količina kisika uvjet za normalan rast, razvoj i dobro funkcioniranje organizma tokom svih ljudskih aktivnosti;
		- Zna da se svakodnevnim vježbanjem pomaže organizmu da optimalno regulira potrebu za kisikom;
		- Prepoznaje fiziološke znake umjerenog opterećenja i zamora (npr ; brži rad srca, znojenje, nesvjestica itd i umije da traži pomoć ako se loše osjeća;
		- Zna da je kretanje čovjekova prirodna potreba i da je svakodnevno kretanje uvjet za normalan rast, razvoj i funkcioniranje organizma;
		- Zna da čovjek posjeduje kretne sposobnosti, koje se mogu povećavati i prilagođavati potrebama čovjeka svakodnevnim vježbanjem u djetinjstvu i mladosti;
		- Zna da su za povećavanje nivoa i kvaliteta različitih kretnih sposobnosti potrebne i različite vježbe;
		- Zna zašto je igra posebno značajna za razvoj dječijih osobina i sposobnosti;
		- Zna ulogu dijelova tijela prilikom vježbanja;
		- Poznaje termine za označavanje osnovnih vježbovnih položaja, stavova, pokreta i kretanja;
		- Zna tri kompleta jutarnjih vježbi u trajanju od po 12 minuta;
		- Zna pravilno izvesti raznovrsne forme prirodnih oblika kretanja, kao atletske sadržaja: trčanje, visoki i niski start, skok u dalj iz mjesta i zaleta, skok u vis i bacanje predmeta;
		- Zna pravilno izvesti osnovne elemente gimnastike – vježbe oblikovanja: jačanja, istežanja i labavljenja;
		- Zna pravilno izvesti osnovne sadržaje planiranih elementarnih i sportskih igara;
- Zna pravilno izvesti osnovne sadržaje planiranih elemenata ritmike, plesa i narodnih igara;		
- Umije pantomimom i pokretom prikazati različite životne situacije;		
Vrijednosti, stavovi i navike	- Naviklo je pravilno držati tijelo pri sjedenju, stajanju i hodanju.	
	- Pozitivno doživljava i vrednuje nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja;	
	- Upoznaje i prihvata svoje osobine, sposobnosti i ograničenja značajna za učešće u tjelesnoj aktivnosti;	
	- Samostalno primjenjuje naučene modele tjelesne aktivnosti: jutarnja gimnastika, zagrijavanje i smirivanje organizma, igre;	
	- Posjeduje pozitivno iskustvo uspjeha kroz ovladavanje sve složenijim kretnim zadacima;	
	- Poznaje rodne (spolne) karakteristike, uvažava suprotan spol;	
	- Uvažava kolektiv i međusobnu saradnju;	
	- Podstiče prijateljstvo i strpljivo ponašanje u grupi;	
	- U igri je aktivno, interaktivno i kreativno;	
	- Razvija smisao za takmičenje uz poštovanje pravila igre i takmičenja;	
	- Prepoznaje nespportsko ponašanje: gruba igra, kršenje pravila, nepristojno ponašanje;	
- Razvija dobre ekološke navike.		

DIDAKTIČKO–METODIČKE NAPOMENE

Početno (inicijalno) i završno (finalno) stanje veže se za školsku godinu i za cikluse (prvi) osnovnog obrazovanja.

U obrazovno-odgojnom procesu, odgoj je specifično ljudski - jer se koristi procesima mišljenja, čime se nastoji osjećajnu komponentu neke vrijednosti, stava ili navike utemeljiti na odgovarajućoj kognitivnoj osnovi. U konceptu tjelesnog odgoja, odgoj se koristi u širem značenju i obuhvata i pojam obrazovanja. To znači da se nastoji odgajati pomoću obrazovanja, što posebno dolazi do izražaja ako se proces zasniva na višim oblicima učenja, a ne na klasičnom i instrumentalnom čulnom uvjetovanju. Program nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja u trećem razredu osnovne škole izražava kontinuitet ciljeva nastavnog predmeta u prvom ciklusu i usmjeren je na usvajanje osnovnih sadržaja tjelesnog i zdravstvenog odgoja, uz postupno uvođenje i onih sadržaja što su neophodni individualnim sposobnostima učenika, njihovim sklonostima i ambijentalnim osobinama. Smatra se da – slijedom ishoda u 1. i 2. razredu - postoji dovoljno saznanja o svakom učeniku o njegovim morfološkim, funkcionalnim i psihomotoričkim, te kognitivnim, konativnim i sociološkim karakteristikama, koja će osigurati da odgojni proces u potpunosti uvažava razvojne potrebe učenika i, ujedno, kod učenika izgradi aktivan odnos prema ličnim, tjelesnim i zdravstvenim potrebama. Teorijski odgojni sadržaji trebaju biti u potpunoj vezi sa praktičnim sadržajima. Uz stimuliranje optimalnog razvoja osobina i sposobnosti svakog djeteta – što je dominantan cilj – postupno se intenzivira proces usvajanja znanja i razvijanja sistema vrijednosti, stavova i navika. Ovaj uzrasni period je pogodan za razvijanje baznih psihomotoričkih sposobnosti koordinacije, ravnoteže, frekvencije pokreta, preciznosti i gibljivosti, za sticanje kretnih navika, kao i za realiziranje socijalizacijskih sadržaja. Neophodna je primjena igre, a posebno je važno pravilno nazivanje i demonstriranje svake vježbe, uz blagovremeno ispravljanje grešaka, kako bi dijete bilo u stanju da samostalno pravilno vježba. Nezamjenjiva je aktivna uloga roditelja (ili staratelja) u dostizanju najboljih ishoda za djecu u području tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

Veoma je bitan odabir vježbi oblikovanja i zagrijavanja, a u cilju pravilnog rasta i razvoja. Akcenat treba da se stavi na vježbe zagrijavanja, istezanja vrata, te ni u kom slučaju se ne smiju izvoditi isti i nagli pokreti glave. Treba izbjegavati kretanje u čučnju zbog mogućih oštećenja zglobova. Naročito treba izbjegavati jačanje sklopa trbušnih mišića zbog povijanja kičmenog stuba. Kod skakanja treba paziti da svi poskoci budu u pokretima, a nikako veliki doskoci. Kod gimnastičkih preskakanja treba obratiti pažnju na mogućnosti učenika, te na veličinu i visinu predmeta koji se preskaču.

U trećem razredu čas Tjelesnog i zdravstvenog odgoja naveden u zagradi se ne realizuje u sastavu sedmičnog učeničkog opterećenja niti ulazi u sedmičnu nastavnu normu, već se realizuje kao terenska nastava (vanškolske aktivnosti) danima vikenda ili kroz projektnu sedmicu, a u skladu sa Pedagoškim standardima i normativima, član 5.1.5.(„Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 30/18).

Fizičke aktivnosti u prirodi igraju sve veću ulogu u dnevnom, nedjeljnom i godišnjem režimu savremenog čovjeka. Danas djeca načešće borave u zatvorenim, često zagušljivim prostorijama, te im takva negativna klima narušava zdravlje.

Aktivan boravak u prirodi kroz terensku nastavu u vidu orijentacionog kretanja višestruko je koristan za očuvanje i razvijanje svih psihofizičkih sposobnosti. Ovo vježbanje podstiče opštu aktivnost djece, podiže i podržava njihovu radnu sposobnost, a istovremeno je i dobra relaksacija. Trčanje u prirodi, na svježem vazduhu, u bilo koje doba godine, je interesantno i korisno.

Orijentiring je jedan od programa Tjelesnog i zdravstvenog odgoja koji može veoma dobro odgovoriti zahtjevima savremenog života djece.

Svojom dinamikom i uzbudljivošću orijentiring pruža istraživanje prirode, izazov i rješavanje zanimljivih zadataka. Zbog svog snažnog utjecaja na razvoj kognitivnih, socijalnih i fizičkih sposobnosti, na najbolji način djecu priprema za budući život i rad.